

מהדורת 'קדן טלל' מכה

שנה י' (תשפ"ו)

אוצר פניני גאוני הדורות והחסידות

• ואתחנן •

מאמרים נבחרים משכיות חמדה, שווים לכל נפש
מכוונים ומדוממים בכתבם וכלשונם מתוך הספרים הקדושים

זהר המבאר

הכתר והכבוד

בהוצאת ישיבת "אביר יעקב"
מוסדות "אור מאיר שמחה" טדיה
ע"ש ב"ק אדמו"ר דבי מאיר אביחצירא זיע"א

יד לימוד התורה ללא
הפסק בכל גיל
מילתא חדת"א

יב כלי מחזיק מכה
נעוץ אורה חסידית לפי שטח השבוע
ספיר ויהלום

ז רשימת קבלת מלכות
שמים נשארת כל היום
איצר פניני החסידות

העלונים: ספיר ויהלום • מילתא חדתא • ובחדת בחיים • אביר יעקב • מכתלי בית הדין • שו"ת כהלכה • בעל העקידה

מפרתגמי אורייתא

ואתחנן תשפ"ו

והיו לטוטפות

"וקשרתם לאות על ידך והיו לטטפת בין עיניך" (דברים ח)

זה לשון רש"י בפירושו: "וקשרתם לאות על ידך - אלו תפילין שבזרוע: והיו לטטפת בין עיניך - אלו תפילין שבראש. ועל שם מנין פרשיותיהם נקראו טטפת. טט בכתפי שתיים, פת באפריקי שתיים (ראה סנהדרין ד:)." .

והנה, גם בפרשת בא (שמות יג טז) הביא רש"י את דברי חז"ל הללו. אולם מלבד זה הביא את פירושו של מנחם בן סרוק, שכתב כי הוא מלשון הטפה - דיבור, כי כל הוואה את התפילין מדבר על נס יציאת מצרים.

ויש להבין למה השמיט כאן את פירושו של מנחם.

עוד יש לעמוד על מה שכתב רש"י שם כי 'וקשרתם לאות על ידך' אלו תפילין שבזרוע, ואילו 'והיו לטוטפות בין עיניך' הן תפילין שבראש. ולכאורה דברים פשוטים הם. ועוד, כי אם רצה רש"י צורך לפרשם, מפני מה המתין עד פרשה שלישית שבתפילין, ולא כתב כן בפרשת 'קדש' ו'והיה כי יביאך'.

ונראה, כי חלוקות שתי פרשיות התפילין הראשונות מן השתים האחרונות. הראשונות עוסקות בענין יציאת מצרים, ועיקרן בפרסום הנס. והאחרונות נאמרה בהן מצות קשירה, ועיקרן בקבלת עול מלכות שמים ועול מצוות.

והנה, לא כחלק בני ישראל היוצאים ממצרים, חלק ישראל יורשי הארץ. מחד גיסא, היו יוצאי מצרים גדולים הרבה במעלה, דור דעה אשר משה רבינו בראשם, פני משה כפני חמה, ואילו הנכנסים לארץ היו בהנהגת יהושע, שפניו כפני לבנה. אולם מעלה גדולה היתה לדור נוחלי הארץ, בכך שכבר זכו לשלימות קניני ישראל, והיו ראויים להיכנס לארץ ישראל.

כי הנה כתב המשך חכמה (שמות טו ב), כי את מצות תפילין קיבלו ישראל מיד כשיצאו ממצרים, עם כל ארבע הפרשיות הנתונות בה. אך מכל מקום, כל זמן שלא זכו לשלימות האמונה, והיתה עיקר אמונתם על פי מופתים, עדיין לא היה בידם חלק הקשר שבתפילין, הרומז לברית הנצחית שבינם ובין הקדוש ברוך הוא, הפועלת חסד לישראל ומכה את רשעי האומות. רק לאחר קריעת ים סוף שאז האמינו בה' ובמשה עבדו, גילו את סוד שילוב הנהגת ימין ושמאל, ואמרו 'מינך ה' נאדרי בכח ימינך ה' תרעץ אויב'.

אמנם, גם עתה כשהבינו ישראל את סוד ההנהגה בשתי הידים, כששמאל כלולה בימין, עדיין לא נודע להם כיצד יוכלו לעשות כדי ליזכות להנהגה זו. ולדבר זה זכו רק בערבות מואב, והבינו את סוד הקשר, הגובר על ה'שקר' - אותיות 'קשר', ולקשר עצמם לריבוננו של עולם, לעשות רצון אבינו שבשמים.

מעתה אף אנו נאמר, כי בהזכרת 'תפילין שבזרוע' ו'תפילין שבראש' רצה רש"י להדגיש שכאן בערבות מואב נתחדש כח המלחמה שבתפילין, והתפילין מכוננות כנגד זרוע וקדקוד, כמו שאמר משה רבינו בברכתו לבני גד (דברים לג כ) 'וְיִסְרְף זְרוֹעַ אֶף קֶדְקֶד', ואמרו חז"ל (ראה ראש הלכות קטנות תפילין סימן ט"ו; רבינו בחיי במדבר לב לב) שזוהו רמז לתפילין של יד ותפילין של ראש.

ודווקא בפרשת בא הביא רש"י את פירושו של מנחם כי טוטפות הוא מלשון דיבור. שכן כאשר עוסקים בניסי יציאת מצרים יש לדבר בהם הרבה, ואילו ענין הקשירה אינו עיקר בזה כל כך. ואף שבוודאי קיימו מצות תפילין כדינה וקשרו את התפילין על הזרוע ועל הראש, מכל מקום מהותה הפנימית והרוחנית של הקשירה עדיין לא נתגלתה. אך עתה בערבות מואב זכו ישראל לקשר של קיימא שאין לו הפסק לעולם.

(מתוך "עינים מאירות" להגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

מאור ושמש | המקביל עליו על מלכות שמים ומוכן למסר נפשו מאהבת השם
אין צריך להעמידו בנסיין
שפת אמת לקוטים | באור יסודי ועמק בענין אחדות הבורא והפונה בפסוק
שמע ישראל
אגלי טל | ושימת קבלת מלכות שמים נשאת כל היום
שם משמואל | קבלת מסירות נפש בקריאת שמע מכשרת את האדם להיות
ככהן המשרת
א תורת היהודי הקדוש | באמירת שמע ישראל יש להרגיש שכל בשרו בוער
באש
ב בית אהרן | צדיקים משתוקקים בכל לבם למסר נפשם על קדוש שמו ותפלה
מעשה מהרה"ק רבי שלמה מקרלין זיע"א
ב פתוחי חותם | בתפלת משה נרמזו הנהגות התפלה
ב לקוטי מוהר"ן | יתפלל אף שאינו יכול לכונן כראוי
ב מחשבי הלבן | על ידי שיפנה וע"י ציצית ותפילין נעשה מרכבה למרכבה
עליונה
ב תפארת שלמה | באור ענין הזכירה על פי משל
ג דברי אמת | שמירת הגוף גם בעת התלהבות העבודה
ג חיים וחסד | בעת התפלה אין להרגיש שום חוש
ג שומר אמונים | כל הנשמות העתידות להבאאות עמדו על הר סיני ופתחו להם
הקדוש ברוך הוא את כל הרקיעים
ג קדשות לוי | בעניני רוחניות יתבונן שאינו מגיע לקרסולי הצדיקים, ובעניני עולם
הזה ישמח בחלקו מצד התבוננותו שלענינים
ד דברי שלום | לאלפים - לעניים
ד לקוטי שיחות | דברי הספרי
ד גנוי יוסף | הבוקר עד שאין יכול לדבר אין תפלתו חוזרת ריקם
ה זהר חי | בכל ההסתר והיסורים מצוי אורו ותפלה שמו
ה באור משה | יתחזק ונאמין שכל הקשיים שעובר בין בגשמיית בין ברוחניות הם
לטובה ויזק לאצאת ממצריו ולהתעלות עד אין
ה ספר הזמנים | משה רבנו האיר את עיני ישראל להפיר שגם הגבורה וההסתר
הוא טובה גדולה וצאומה
ו מבשר טוב | חייב עבודת האדם הוא לפי כחותיו ולפי המקום והזמן
ו צבי ישראל | ענש על עברת עשה
ו באר מנחם | סגלת התשובה להכנת התורה
ז בעלי ברית אברהם | הדבק בתלמיד חכמים וזכה לקום בתחית המתים ...
ז ברך את אברהם | משה זכה בתורה ונתנה לישראל על פי הדין
ח קהלת יצחק | השגחת השי"ת על הצדיקים בחוץ לארץ
ח אמרי שפר | תפלת היחיד נענית בשעה שהצבור מתפללים
ח חזון ישעיה | ממתיני הקב"ה לתשובת הרשעים
ח ויאמר שאול | אסור שתפות עם עובד עבודה זרה
ט דברי מהר"א | בזכות מצוה אחת תתקנה זוכים לחיי עולם הבא
ט מעשי צדיקים
יב ספיר ויהלום | הארה חסידית מן הפרשה

לרכישת ספרים מרוכזת ולמוסדות:

מוישי: 052-7110200 | עזרא: 052-7110900

קו מענה הלכה
02-803-9999

או במייל: rav@abiryaakov.com

קו השיעורים - קול הלשון: 03-6171077

מחברים
הניחז היומי מבית עוז והדר - אור לישרים

מתחילים
את היום!

להצטרפות: newsletter.mechubarim@gmail.com

שירות למיל האיש

קו השיעורים - קול הלשון: 03-6171077

נושאים בפרשת ואתחנן

כִּנְת קריאת שמע

מאור ושמע

רבי קלונימוס סלמן עפ"שטיין זיע"א
המקבל עליו על מלכות שמים ומוכן
למסור נפשו מאהבת השם אין צריך
להעמידו בנפיון

הנה עינינו רואות בעת אשר יהיה איש
ישראלי בצרה שלא תבא אז יקבל
עליו על מלכות שמים ויאמר שמע ישראל,
ודבר זה נהוג בין כללות עמנו, וכל מנהגו
של ישראל תורה הוא, ומן הצורך לתת
לב מאיזה שרש נסתעף זה.

והנראה לומר בזה, בשים לב עוד על
עקר מצות שמע שמצותה
לאמרה במסירת נפש, ואם ענין המסירת
נפש הוא רק להיות נכון לקדש שמו
יתברך בעת אשר יבוא לידי נפיון, הנה
קשה, הלא מצות שמע הוא מצוה תמידית,
ואם כן כשהיו ישראל שרויין על אדמתם,
ולא היתה שום אמה ולשון שולטת בהם
ומי יכריחם להפיר בריתם חס ושלום, ובמה
קימו אז מצות המסירת נפש.

אמנם עקר ענין המסירת נפש הוא בעת
אשר יקבל עליו האדם על מלכות
שמים באהבה רבה ותשוקה גדולה, והוא
מדבק מחשבתו באור אין סוף ברוך הוא,
ומרב עז אהבתו ודבקותו באור העליון
וירא המנוחה כי טוב, נכספה וכלתה נפשו
שתשאר דבוקה באורו יתברך, ותשתוקק
לשוב אל אדוניה מרב נעימות וערבות
אהבת השם יתברך.

והנה האיש אשר אלה לו וזאת עבודתו,
אינו צריך לבא לידי נפיון, אחרי
אשר מחשבתו דבוקה ונפשו תתעצב באורו
יתברך שמו, וגם בלי הנפיון יערב לו
שישאר דבוק באין סוף ברוך הוא וימסר
נפש רוח נשמה שלו, עד כי קשה אצלו
פרדתו, וקל בעיניו פרדת העולם השפל.
והנה זאת היא כללות כִּנְת בני ישראל
באמנם שמע ישראל בעת אשר
יצר להם חס ושלום, כי כל מארעות האדם
המה נסיונות מאתו יתברך, האם יוכל
לקבל עליו הנפיון מחמת אשר הוא עובד
ה', ועל כן נכון שיאמר שמע ישראל ויכון
באם השם יתברך מנסה אותי האוכל לקבל
עבודתו, הנני נכון לקבל אלהותו מרב
אהבה ולהשאר דבוק באור העליון. (פרשת

בשלח):

שפת אמת לקוטים

רבי יהודה אריה לייב מגור זיע"א
באור יסודי ועמק בענין אחדות הבורא
והכונה בפסוק שמע ישראל

ולאשר כי אין הענין מוכן לכל אדם
איך הוא הקפיצה לדבק בהשם
יתברך, ולזאת הנני מגלה לך מה שאני
יודע בזה דרך האמת. וזה הוא, שכלל
היחוד שמיידין בכל יום 'שמע ישראל'
כו', שזה צורך גדול לידע מהות הענין.
ואשר נודע לי באר היטב באמת, לא
על פי אמד השמיעה, רק מתוך
ספרי הקדושים המקבלים הגדולים, מחיב
אני לגלות לך לברר הדברים.

והוא, שאין הפרוש 'ה' אחד' שהוא
אלקי אחד - למצט אלקות אחרת.
גם זה אמת, אף הפרוש עמק מזה, שאין
הויה אחרת זולתו. ואם פי נדמה לכל
אחד שמכין הדברים, אינו כן, שיש בזה
הרבה הרגשות לאין שעור.

ותכן הענין, שכל דבר שיש בעולם
רוחניות וגשמיות הוא השם יתברך
בעצמו, רק שעל ידי הצמצום - שכן היה
רצון הבורא ברוך הוא וברוך שמו - ירדה
הקדשה ממדרגה למדרגה עד שנעשה מהם
דברים גשמיים ממש. ואלה הדברים אמת
בלי ספק.

לזאת יוכל כל אדם לדבק עצמו בכל
מקום שהוא תוך הקדשה שיש
בכל דבר ודבר - אף בדבר גשמי, רק
שיהיה בטל בניצוץ הקדשה. ועל ידי זה
באמת גורם עליות בעולמות העליונים
וגורם נחת רוח באמת להשם יתברך, ואם
האדם כן אין חסר לו כלום שפכל מקום
ומקום שהוא יכול לדבק על ידו בהשם
יתברך.

וזה כלל כל היחודים שבעולם, ואם
אמנם יש בזה אריכות דברים מאד,
שיש כמה ספרים מאלפים דפים לפרש
דבר זה, לא נאריך עתה, כי לדעתי די
במלות קצרות אשר כתבתי, ואם תענין בזה
תמצא מבאר בדברי, והוא עקר עבודת
האדם (מכתב לחודש ניסן):

אגלי טל

רבי אברהם מסובטשוב זיע"א
רשימת קבלת מלכות שמים נשארת
כל היום

שמעתי מכבוד אבי אדוני מורי ורבי
וצ"ל בפרוש משנה ראשונה

דברכות, 'מאימתי קורין את שמע בערבית
משעה שהכהנים נכנסין לאכל בתרומתן'.
ואינו מוכן התלזה זה בזה.

ואמר אבי אדוני ז"ל, דענין הערב שמע
שהצריכה תורה, דאף אחר שטבל
מכל מקום מאחר שהיה טמא באותו יום,
נשאר בו רשם טמאה כל היום, ובהעבר
שמע שבא יום אחר שלא היה בו טמאה
נסתלק גם הרשימה.

וכאשר הוא בטמאה כן הוא לעמתו
בקדשה, כשמקבל עליו על
מלכות שמים שחרית אף שאחר כך אין
מחשבתו בזה, מכל מקום נשאר בו רשם
קבלת על מלכות שמים כל היום. ובהעבר
שבא יום אחר, נסתלק גם הרשימה וצריך
לקבל על מלכות שמים מחדש, עד כאן
דברי פי חכם.

ומצאתי בדבריו בפרי עץ חיים (שער מנחה
כ"א), זה לשונו: כי לפי שנשאר
עדין רשם מן המחין של קריאת שמע של
שחרית, לכן אין עתה צריך לומר קריאת
שמע במנחה, עד כאן לשון פרי עץ חיים.
(הקדמת הספר):

שם משמואל

רבי שמואל מסובטשוב זיע"א

קבלת מסירות נפש בקריאת שמע
מכשרת את האדם להיות ככהו המשרת

ענין הקדמת קריאת שמע לתפלה וסמיכת
גאלה לתפלה, יש לומר, והנה תפלה
היא במקום קרן, ותפלות כנגד תמידין
תקנו, ויש להבין דקרבן צריך לכהן, ואף
דתפלת רשות יש להשוות לכמה ואין כהון
בכמה, מכל מקום תפלה הקבועה שהיא
במקום התמידין שהם קרבן צבור, ואינם
קרבין אלא במשפן וצריכין כהן, מאי איפא
למימר [וכו'].

ולפי זה לומר דכן הוא בכל איש,
דאימא בזהר הקדוש שצריך למסור
נפשו בקריאת שמע, ואף שאיננה מסירות
נפש בפעל אלא במחשבה ובמלולא, מכל
מקום לגבי תפלה שהיא רק במקום קרן,
ולא קרבן בפעל אלא במחשבה ובמלולא,
מועילה מסירת הנפש שבמחשבה ובמלולא,
ועל כן הקריאת שמע שקדם התפלה היא
מכשרת את האדם להיות בתפלה ככהו
העומד ומשרת (פרשת כי תשא תרע"ז):

תורת היהודי הקדוש

רבי נחמיה מביכוב זיע"א

באמירת שמע ישראל יש להרגיש שכל
בשרו בוער באש

אֵיתָא בספרי חסידים כי בעת קריאת שמע צריך לציר בנפשו כאלו בוער אש גדולה כנגדו והוא מפיל עצמו בתוך האש בשביל קדשת שמו יתברך. ואני אומר, כי צריך להרגיש בעת אמירת שמע ישראל כי בשרנו ממש בוער באש שלהבת, וצריך להרגיש כוונות האש בכל רמ"ח אברינו ושס"ה גידנו:

בית אהרן

רבי אהרן מסקלין זיע"א

צדיקים משתוקקים בכל לבם למסר
נפשם על קדוש שמו יתברך | מעשה
מהרה"ק רבי שלמה מסקלין זיע"א

פעם אחת בקש בעל הבית אחד את הרב הצדיק הקדוש רבי שלמה קרלין וצוק"ל שילך למחר לביתו, והשיב לו: שוטה, הלא צריך היום להתפלל ערבית

ולקרות קריאת שמע שהיא מסירות נפש, ואחר כך השנייה, ולמחר צריך להתפלל, ויש בהתפלה כמה עולמות עד שבאים לקריאת שמע, ואחר כך נפילת אפיים שהיא גם כן מסירות נפש, ושמה? תן הקדוש ברוך הוא שימלא לי רצוני, ואתה רוצה שאבטיח לך לילך לביתך מחר (פרשת

אמור):

פרשת ואתחנן

עת שאינו יכול להתפלל בדבקות, אל יאמר אני מתפלל כלל מאחר שאינו יכול לכוון פראוי ולהתפלל בדבקות והתפלה אינה מקבלת, וכמו שאמרו רז"ל (ברכות לד:): על רבי חנינא בן דוסא שהיה מתפלל כו', אמרו לו וכו', אמר להם אם שגורה תפילתי בפי יודע אני שהוא מקבל, ואם לאו יודע וכו'. וזהו על דרך שאמרנו, אם בדבקות שאזי התפלה שגורה ומרצה בפיו, מקבלת, ואם לאו חס ושלום להפך.

אף על פי כן אל יאמר האדם כן, אלא יתפלל תמיד, ואם לא יוכל להתפלל בדבקות פראוי, יתפלל בכל כחו, כי בעת שיתפלל בדבקות פראוי, אזי יעלה כל התפלות עם התפלה ההיא שהתפלל פראוי.

הרמז בלשון הפסוק

וזה ואתחנן אל ה' תמיד, בין בדבקות בין שלא בדבקות, בעת ההיא לאמר, הינו בעת שאזכה להתפלל בדבקות, שהוא בחינת שגורה תפילתי בפי, והינו בעת ההיא לאמר, שהדברים נאמרים ומרצים בפיו מחמת שמתפלל בדבקות, אז יעלה כל התפלות שהתפלל עד עתה כנ"ל (תורה צט):

ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כלכם היום (ד י)

מחשף הלבן

רבי יעקב אביחצירא זיע"א

על ידי שיפנה וע"י ציצית ותפלין נעשה
מרכבה למרכבה עליונה

ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כלכם היום. אפשר לרמוז דבכל יום ויום צריך אדם לעשות עצמו מרכבה למרכבה העליונה, על ידי כשיקום בבקר יפנה ויטל ידיו ויתעטף בציצית ויניח תפלין של יד ושל ראש, שעל ידי שיפנה הוא מתקן

והנה בעת ה'הוא לאמר ראשי תבות 'הלב', ו'לאמר' היא האמירה, לרמוז דהכונה שהיא הלב והאמירה, צריך שיהיו שנים בשעת התפלה, כמו שנאמר (תהלים יט טו) 'יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך'.

ענין 'אדני שפתי תפתח'

אחר כך אמר 'אדני', הוא רומז על 'אדני שפתי' שבתחלת התפלה, משום ד'אדני' הוא במלכות, והיא נקראת 'שער השמים'. ו'אדני' נמי במלוי גימטריא 'תרעא', לרמוז דהיא פתח השערים של מעלה. ו'אדני' נמי גימטריא 'היכל', דהיא ההיכל שבו נכנסות התפלות.

התפלה מעלה מ"ו

אחרי זה אמר הוי"ה בנקוד אלהים, לומר דעקר התפלה הוא הוי"ה משלבת ב'אלהים', שהוא להעלות מין נוקבין ולהוריד מין דוקבין.

סדר התפלה כעבד לפני רבו

אחרי זה אמר 'אתה החלות להראות את עבדך', כאן כתב 'עבדך' בפרוש, לרמוז על מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (ברכות לד:) דבש"ל ראשונות צריך לעשות עצמו כעבד שמסדר שבחיו של רבו, ובאמצעיות כעבד ששואל פרס מרבו, ובש"ל אחרונות כעבד שמקבל פרס מרבו. דהינו, שבכל אפני התפלה צריך לעשות עצמו עבד כדי שתקבל תפלתו. לפיכך אמר כאן תחלה 'אתה החלות להראות את עבדך', כלומר, באיזה כח אני זוכה שתאיר התפלה, כמה שאני קורא עצמי עבד:

ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר ה' אלקים אתה החלות להראות את עבדך (ג כג-כד)

פתוחי חותם

רבי יעקב אביחצירא זיע"א

בתפלת משה נרמזו הנקודות התפלה

ואתחנן אל ה' בעת ההוא לאמר, על דרך מה שכתוב בזה הקדוש (ח"ג רס.) דבפסוקים אלה רמזו ענין התפלה. ואפשר לרמוז ענין זה בשלמות בפסוקים אלה, דכא לרמוז להם משה רבנו עליו השלום ענין התפלה, דהינו, בא לומר לישראל, כמו שאני אומר לכם [ש]עשיתי בתפלה, כך תהיו עושים.

התפלה צריכה להאמר בדרך תחנונים

וזהו הסדר, הנה התנא אמר (אבות פ"ב מ"א) אל תעש תפלתך קבע, אלא רחמים ותחנונים לפני המקום, וזהו שאמר 'ואתחנן אל ה'', דהינו תפילתי כי אם תחנונים. והנה 'ואתחנן' גימטריא 'תפלה', לומר התפלה כי אם תחנונים.

התפלה דומה לסוד השירה

והנה 'ואתחנן' גם כן גימטריא 'שירה', ואמר בזה הקדוש (ח"ג רפד:) מאי טעמא משה אמר 'שירה' לשון נקבה, משום דמשה סליק מתתא לעלא ואחר כך נחית מעלא לתתא, ונדא היא תשבחתא דאיהי מעליא. וכך הוא ענין התפלה, דתחלה עולים העולמות מלמטה למעלה, ואחר כך יורד השפע מלמעלה למטה. לפיכך נרמזה מלת 'שירה' במלת 'ואתחנן' שהיא רמוזה בתפלה, לרמוז דהתפלה תהיה דומיא דשירה.

יהיה כעבד

והנה מלת 'בעת' בחלוק התי"ו בדל"ת באותיות דטלנ"ת, הוי' בעת אותיות 'עבד', לומר דצריך לעשות עצמו עבד קדם התפלה.

הכונה בלב

כי טוב לעבדו בלא גוף כי אם ברוחניות כמו בעולם עליון, מה שאין פן 'לא ראייתם' כל תמונה' גם לעולם עליון הדבקות הוא כמו בעולם הזה בגוף, ולא דוקא כמו בעולם עליון, ודוק:

כי ה' אלקיך אש אכלה הוא (ד כד)

חיים וחסד

רבי חיים חייקא מאמזרזא זיע"א

בעת התפלה אין להרגיש שום חוש

כי ה' אלקיך אש אכלה הוא. אלקיך פרוש החיות שבך, אש אכלה התלהבות שבך, כי החיות הוא רצוא ושוב, תמיד להסתכל שצריך לעבד ה' ואינו נותן מרגוע, וכשעומד לעשות עבדא יעשה בכל החושים שלא ישאר חוש אחד לעצמו, כמו שמדבר לפני חברו שאין מרגיש שום חוש פן צריך להיות בתפלה שיתן שבת להשם יתברך, אבל אם מרגיש חוש אחד מחושי הרי התפלה אינה כלום.

'הלב' אותיות להב'

וכל החושים מתפשטים מהלב, וכשרואה שאינו מדבר מקירות לבו רק מהשפה ולחונן, אז יראה לטרח להעמיק שיהיו כל החושים מקבצים שם, ועל ידי כן לשמור יהיו כל החושים מקבצים ונכללים בדבור כי יהיה מקירות הלב, וזה 'הלב' אותיות 'להב' הוא נקרא התלהבות לעבודתו יתברך:

אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלהים

וגו' (ד לה)

שומר אמונים

רבי אהרן ראטה זיע"א

כל הנשמות העתידות להבראות עמוד

על הר סיני ופתח להם הקדוש ברוך

הוא את כל הרקיעים

כשהגיעו למתן תורה נפתח להם כל תרעין דרקיע, כמו שכתוב 'אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלהים וגו'', וכתוב 'כי את אשר ישנו פה עמנו עמד היום וגו'' (כט יד), וכתב (בזוהר יתרו פג: ובשמו"ר כח ו ובמדרש תנחומא שם), שהקדוש ברוך הוא הביא לשם כל הנשמות שעתידין להבראות, וכלם שמעו אנכי ה' וקבלו עליהם האמונה.

אפלו תינוק קטן מלא אמונה ואינו

שואל היכן הקדוש ברוך הוא כי האמונה

רשה לנו מאבותינו הקדושים

ולכן כל בר ישראל אפלו תינוק קטן יש לו אמונה בה' ואין שואל חס ושלום על אמונת שמו יתברך, וכמו שאמר רבנו

על המילה, ותחלת דבקות האדם בהקב"ה היא המילה, והיא יסוד ועקר לכל המצוות, ולזה אמר עליה 'חיים כלכם היום', דהיא סבה לזכות האדם לחיים נצחיים:

יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחרב, פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך

(ד ט)

תפארת שלמה

רבי שלמה מדומסק זיע"א

באור ענין הזכירה על פי משל

הנראה לרמז בזה, שהאדם צריך להעלות בזכרונו גדל מעלת בני ישראל אשר היו אז בשעת קבלת התורה, ראו עין בעין כמו שנאמר 'וכל העם ראים את הקולת' (שמות כ טו) בבחינת ראייה היא מדרגה הגדולה.

והמשל בזה לעשר מפלג שירד מנכסיו לעת זקנתו, אף כי השיג מעט מעלת העשר אף לא כבראשונה, לזאת מעלה תמיד על זכרונו כי הימים הראשונים היו טובים מאלה בהרחבה יתרה, פן הדבר הזה הוא בזכירת מתן תורה אשר מאז עד ביאת הגואל לא נוכל להשיג עוד מעלה הגדולה והנפלאה זו להיות בבחינת הראיה:

ונשמרתם מאד לנפשתיכם כי לא ראיתם

כל תמונה (ד טו)

דברי אמת

רבי יעקב יצחק מלובלין זיע"א

שמירת הגוף גם בעת התלהבות העבודה

ונשמרתם מאד לנפשתיכם כי לא ראיתם כל תמונה. ידוע שדרשו רז"ל (ראה ברכות לב:) מזה לשמר בריאותו, וצריך להבין הנהגתו טעם על זה 'כי לא ראיתם כל תמונה'.

אך הנה ידוע (מכילתא יתרו פרשת דבדוד פ"ה) שבים נראה יתברך כבחור ובמתן תורה כזקן, שמעתי משם הרב המגיד מראוונא רבי רבי בער ז"ל, שודאי אין לו גוף, כי אם שהם היו עדין כמו נער ובחור בדבקותו יתברך נראה להם [כבחור], ובמתן תורה שהיו כבר בראוי בדבקותו יתברך נראה להם כזקן.

והנה אם השם יתברך היה נראה להם בדמות, היה משמע כמו שהוא יתברך נראה להעולם במה שיש בזה עולם בדמות, פן כשאנו מתדבקים בו יתברך צריך להתדבק בו כמו בעולם עליון בלא גוף כלל, היה משמע שלא לשמר בריאותו,

עולם העשיה, ועל ידי עטיפת ציצית הוא מתקן עולם היצירה, ועל ידי תפלין של יד הוא מתקן עולם הבריאה, ועל ידי תפלין של ראש הוא מתקן עולם האצילות, כמו שכתב רבנו זלה"ה (שער הכוונות תפילת השחר דרוש ב), דעל ידי זה נעשה האדם מרפכה למרפכה העליונה.

ואפשר לרמז ארבעה דברים במלת 'וייצר' ה' אלהים את האדם' (בראשית ב ט), דמלת 'וייצר' ראשי תבות 'יפנה ציצית יד ראש', דלא נוצר האדם הישראלי כי אם לקים ארבעה דברים אלה בכל יום הרמוזים במלת 'וייצר' כאמור.

ד' דברים כנגד ד' אותיות הו"ה

והנה 'אתם הדבקים' גימטריא 'בזו' היא הנקיות, והינו שיפנה וינקה עצמו. עוד, 'אתם הדבקים' גימטריא 'בציצית'. עוד, 'אתם הדבקים' עם הפולל גימטריא 'זו' היא תפלין, הרי ארבעה דברים נרמזו ב'אתם הדבקים'.

והנה ארבעה דברים הללו נרמזים בשם הו"ה, דיפנה שהוא כנגד עולם העשיה היא באות ה"א אחרונה של שם הו"ה, ועטיפת ציצית שהיא כנגד עולם היצירה היא באות ו"ו של שם הו"ה, ותפלין של יד שהיא כנגד עולם הבריאה היא באות ה"א ראשונה של שם הו"ה, ותפלין של ראש שהיא כנגד עולם האצילות היא באות יו"ד של שם הו"ה.

וזה שאמר 'אתם הדבקים בה' אלהיכם', דהינו כשתקומו ארבעה דברים הנרמזים ב'אתם הדבקים' כמו שכתבנו, אז בזה נדבקתם בשם הו"ה, שהרי הם תלויים בו כמו שכתבנו, וזהו 'בהו"ה' אלהיכם, וכשתעשו כן בכל יום אז תקראו 'חיים כלכם היום'.

ביום השבת מתדבקים עם הקב"ה

אי נמי 'אתם הדבקים' אפשר לרמז על יום השבת, דביום השבת מתדבקים בני ישראל עם ה' דבוק גמור, כמו שנאמר (שמות לא יז) 'ביני ובין בני ישראל הוא לעלם', שביום שבת זוכים לתוספת נפש רוח נשמה, וזהו הדבוק שמוסיפים בשבת. והנה 'אתם הדבקים בהו"ה' אלהיכם' עם האותיות והפולל גימטריא 'יום השבת', וזה שאמר 'אתם הדבקים בה' אלהיכם', דהינו ביום שבת כאמור, בזה 'חיים' אתם נחשבים 'חיים כלכם', דנמשכים ונוספים לכם חיים ממקור חיים:

הברית היא תחלת הדבקות בהקב"ה

אי נמי 'אתם הדבקים בהו"ה' סופי תבות גימטריא 'מילה' וראשי תבות גימטריא 'יג', רמז ל'ג' בריתות שנכתרו

וזה תלוי בזה, כי מי שהוא בבחינת אל"ף - בקטנות, הוא לומד מכל אדם, ופשוט:

ואהבת את ה' אלקיך (ו ה)

לקוטי שיחות

רבי מנחם מענדל מליובאוויטש זי"ע

דברי הספר

על הפסוק ויהי הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך איתא בספרי: 'למה נאמר, לפי שהוא אומר ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך איני יודע באיזה צד אוהבים את הקדוש ברוך הוא, תלמוד לומר ויהי הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך - והיו [תן] הדברים האלה על לבבך שמתוך כך אתה מכיר את הקדוש ברוך הוא ומדבק בדרכיו'.

סתירה בדברי הרמב"ם האם מצות האהבה היא על ידי התבוננות במצות או בבריאה

הרמב"ם בספר המצות במצות אהבת ה' (מצות עשה א) כתב: שצונו באהבתו ותעלה. וזה שנחשב ונתבונן במצותיו ומאמריו ופעולותיו עד שנשיגהו ונהנה בהשגתו בתכלית ההנאה וזאת היא האהבה המחיבת. ולשון ספרי, לפי שנאמר ואהבת את ה' אלקיך, איני יודע כיצד אוהב את המקום, תלמוד לומר והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך, שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר והיה העולם. הנה בארנו לך שבהתבוננות תעלה בדרך ההשגה ותגיע ההנאה ותבא האהבה בהכרח.

הרי שסבירא ליה להרמב"ם שמעשה המצוה של מצות אהבת ה' הוא - ההתבוננות (במצותיו וכו'), והיא המביאה את האדם לרגש האהבה בלב.

ובספר היד (יסודות פ"ב ה"ב) כתב הרמב"ם: בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואיו הנפלאים הגדולים ויראה מהן חכמתו שאין לה ערך ולא קץ (עד כאן לשונו). הזכיר רק ההתבוננות במעשיו וברואיו (והינו פעולותיו שכתב בספר המצות), ולא 'במצותיו ומאמריו' כבספר המצות. וקשה, למה לא הזכיר הרמב"ם בספר היד - ההתבוננות במצותיו ובמאמריו?

החלוק בהגדרת מצות אהבת ה' בין ספר המצות לספר היד

החלוק בהגדרת מצות אהבת ה' בין ספר המצות לספר היד: בספר המצות מבאר פללות ענין האהבה, שלכן מבאר שהיא ההכרה בה', שזוהי תנועה

קדשת לוי

רבי לוי יצחק מברדיטשוב זי"ע
בעניני רוחניות יתבונן שאינו מגיע לקרסולי הצדיקים, ובעניני עולם הזה ישמח בחלקו מצד התבוננותו שלעניים אין כלום

לכן יזהר האדם מאד במדת הענוה, שלא יעלה במעלות המדרגות אשר אין ערכו בכך ואשר עדין לא הגיע לזה, כי אם אדרבה להיות שפל רוח בעיניו. ואם רואה בעצמו איזה מצות ומעשים טובים, לא יהיה נחשב בעיניו שהוא עובד ה', ואדרבה צריך להסתפל שיש צדיקים עובדים ה' יומם ולילה אשר אינו מגיע לקרסולי רגליהם.

וכמו שבארנו על הפסוק וידעת היום כו' כי ה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת, דעקר בריאת אדם לבא במדרגת ענוה, ואם יראה אדם בעצמו מצות ומעשים טובים, צריך להסתפל שיש צדיקים עובדים ה' יומם ולילה אשר אינו מגיע לקרסולי רגליהם, ויבין בהסתפלותו בהם מעוט ערכו ושפלותו. לא כן בעסקי עולם הזה, כשיש לו מאה זהובים, אל יסתפל יש עשיר יותר ממאה זהובים ויקנא עצמו בו, רק אדרבא יסתפל במה שלמטה ממנו, שיש עני אחד אשר אין לו אפילו פרוטה.

באור 'בשמים ממעל ועל הארץ מתחת' **והנה** רבותינו ז"ל דרשו (ראה סנהדרין צא): 'בשמים ממעל' זו הנשמה, 'ועל הארץ מתחת' זו הגוף. וזהו פונת הכתוב, בשמים כלומר בצרכי שמים, דהינו בצרכי הנשמה מה שנוגע לעבודת הבורא ברוך הוא, תסתפל ממעל, על דבר שהוא ממעל לך, על הצדיק שיש בידו מעשים טובים יותר ממך ותבין שפלותך. ועל הארץ, בעסקי הגוף הנוגע לעולם הזה, מתחת, פרוש תסתפל במה שלמטה ממך, שיש עני יותר ממך כנ"ל. ודו"ק (פרשת אמור ד"ה ויהיאל):

ועשה חסד לאלפים

דברי שלום

רבי שלום מבארהין זי"ע

'לאלפים' - לעניים

ועשה חסד לאלפים. לאותן שהם בבחינת אל"ף שיוצאים שעדין לא התחיל כלום, ותמיד הם מתחילים כמו האל"ף שהוא בראש האותיות.

גם לאלפים - לשון למוד, צו דיא וואס לערנען זיך [- לאלו המתלמידים].

הקדוש מברדיטשוב זי"ע כי אפלו תינוק קטן של ישראל מלא אמונה ואין שואל היכן הקדוש ברוך הוא, כי האמונה ירשה לנו מאבותינו הקדושים, ובמעמד הנבחר בהר סיני שם קבלנו תורה האמונה בעצמנו, ועינינו ראו גדת ה' ונפלאותיו, ונפשינו קבלו אור התורה וקבלת הנבואה מפומא דקדושא בריך הוא באנכי ולא יהיה, ולא רק מצד האמונה שירשנו מאבותינו הקדושים.

המתפקדים מהאמונה סימן שלא עמדה נשמתם על הר סיני

ולכן אלו עני פנים שבדור שנתפקדו מאמונה, סימן שלא עמדו אבותיהם הפונה הנשמה שלהם שהוא אב לכל הגופים ושרשים לא עמדו על הר סיני, רק המה מתכלית ההקמה של ערב רב וסדום ועמורה, הגם שאבותיהם צדיקים ויראי ה' אין תלוי זה בזה כלום, עיין בספרנו שלחן השהור (מאמר הצניעות), וכאשר האריך בזה הרב הקדוש בעל בני יששכר בספר הקדוש מעין גנים עיין שם דברים מתוקים.

מעשה מהבעל שם טוב זי"ע

והיה מעשה אצל הבעל שם טוב הקדוש שפעם אחד למד קדם התגלותו עם תלמידיו שהיה מלמד נערים, וידוע ומפורסם שהוא הראה לכל תלמידיו ומסר להם חלק תורתם בבחינת מעמד הר סיני בקולות וברקים, כי הקולות לא נחדלו עוד ולא פסקו, כמובא (בוהר יתרו פא.).

וכשהגיע בשבועות, או אפשר פרשת תרו, ולמד עמהם סדר מתן תורתנו הקדושה, שאל להילדים בני, אתם זוכרים מעמד הר סיני, והשיבו כלם בפה אחד אנו זוכרים, כי פתח להם הדעת והשכל עד שזכרו ממש, כי זה היה דבר קטן אצל רבנו הבעל שם טוב ז"ל, רק אחד השיב רבי אין אני זוכר, וזה יצא לתרבות רעה רחמנא לצלן.

כי אנחנו מאמינים בני מאמינים, רק יש אמונה פשוטה שהוא בירשה לנו מאבותינו, ויש אמונה מגדל השגת הדעת, שהוא בחינת אמונת קבלת התורה, שהוא שרש השגת בחינת פנימית האמונה, דכתיב 'אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלהים' רגו' (מאמר האמונה):

וידעת היום והשבת אל לבבך כי ה' הוא האלפים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד (ד לט)

וגדופין בלב שמח בתורה ותפלה ומצות ומעשים טובים, יזכה שיתברר למדרגות פנים בפנים:

באר משה

רבי משה אליקים בריעה מקוזניץ זיע"א

יתחזק ויאמין שכל הקשיים שעובר בין בגשמיות בין ברוחניות הם לטובה ויזכה לצאת ממצריו ולהתעלות עד אין שעור

או יאמר 'ותחת פי אהב את אבתיך ויבחר בזרעו אחריו וגו' (ד. לז). דהנה ידוע, שהחיות שבאדם הוא בבחינת רצוא ושוב, ולפעמים האדם נופל לקטנות. וכל זה עשה ה' לטובת האדם, לענותו ולנסותו להטיב לו באחריתו, והוא לנסיון לאדם, היעמד באמונתו גם בנפילתו לקטנות.

והאזהרה משלת על האדם לכלל שמירתו, והשמר אל תפן אל און (איוב לו כא), שלא יבט בבורא יתברך בראותו את עצמו בתכלית השפלות ובקטנות הדעת, לבל יעלה חס ושלום על רוחו לעזבו יתברך, ולסור מדרכי עבודתו, וילך וידבק את עצמו בדרכי הגוים חס ושלום. וחלילה וחס מלהעלות על הדעת מחשבות און, כי צריך אדם להיות כעמודא תקיף בכולא, ולקבל הכל מאהבה, מכל הבא עליו משוב עד רע.

והגם שארע לו חס ושלום מקרה וסבה היותר גדולה, השם ישמרנו לכל ישראל, מכל מקום יחזיק באמונתו ויעמד בנסיון, שלא להרהר חס ושלום אחר מדותיו יתברך, ולהצדיק עליו דינו יתברך, לכל אשר הביא אליך בידו.

וישוב אל לבו דבריו לאמר, לא טוב אנכי מאבותי, שכל האבות הקדושים נתנסו בנסיונות רבים, ובפרט אברהם אבינו עליו השלום אב הראשון. ומי לנו גדול ממנו שנקרא (יהושע יד טו) 'האדם הגדול בענקים' (כ"ד יד ה), ועם כל זה נתנסה בעשר נסיונות, וכי דבר קטן הוא זה להתנסות בעשר נסיונות. הגם שחז"ל נתנו טעם למספר זה, שהוא נגד הי"ד מאמרות. אף על פי כן גוף הדבר חלא דבר גדול הוא, לעמד בנסיונות גדולות כאלו פעם ושתים ושלש, עד יו"ד פעמים.

עד שבנסיון העשירי מצינו שנאמר לו בלשון נא, קח נא את בנך את יחידך (בראשית כב ב), שאמר חז"ל (ברכות ט) אין נא אלא לשון בקשה. שפככול בנסיון האחרון הזה אשר הכבד על כלם, בקש השם יתברך ממנו כאומר בבקשה ממך

הפסרת נחמו

גנזי יוסף

רבי יוסף מסטנאב זיע"א

הבוכה עד שאין יכול לדבר אין תפלות חוזרת ריקם

קול קורא במדבר פנו דרך ה' (ישעיה מ). הנה הנביא מלמד לישראל דרך התפלה שיתפללו לצאת מן הגלות ויהיה התפלה מעמק הלב.

דהנה כתבו בזהר מאן דמכבי בצלותא עד שאינו יכול למלא רק מרחיש בשפתותיו, ומוציא קול ולא יכול לדבר מחמת התעוררות הבכיה, דא צלותא לא חזרת ברקניא.

וזה שאמר 'קול קורא במדבר' שיהיה כל כך התעוררות הבכיה שיהיה רק קול קורא בתוך הדבור, וזהו 'במדבר'. פנו דרך ה', הינו שבתפלות הבאים מעמק הלב פונים דרך, שעושים דרך להשפעה משם הנו"ה ברוך הוא שהוא רחמים.

הפך מה שיהיה בעת חרבן כתיב (איכה ג מד) 'סכות כענן לך מעבור תפלה', שהיו הקלפות עושים עננים וחשכים שלא לעלות התפלה למעלה, ועכשו אמר הנביא 'פנו דרך' לבער הקלפות והעננים 'לפנות דרך', וממילא יהיה השפעת רחמים מה:

חזק ונתחזק

זהר חי

רבי יצחק אייזיק מסומאנא זיע"א

כל הסתר וחסידים מצוי אורו יתברך שמו

ובקשתם משם (ד. טז). ואמר מורי ורבי, 'משם' דיקא, דהינו שבכל הסתרות וחשכות וקשיות ויסורים מוררים, שם אתו עמו אור אין סוף אלהותו יתברך, דכל העולמות מראש אדם קדמון עד סוף עשיה כהאי חירגא דיומא דלא שמיא חשיבין קמיה ולית אתר פנוי מניה ממש.

ובהכנעה ובשפלות באמת כאין יבוא לאמונה שלמה ולתורה לשמה, וזה בחינת פנים בפנים שלא נתברר, כי עדין הגאון שולט בעולם והוא ממש עבודה זרה אל אחר עמלק.

וכל הזוכה להיות בשמחה ואור מתורה ומצות ולהיות בעיניו ממש שפל ונבזה פחות שבפחותים מכל ישראל נקי מלהשתרר להיות רב ורבי, אלא לומד ועובד לעשות רצון בוראו באהבת ישראל ובהכנעה בשמחה בקבלת היסורין וחרופין

של קרוב, וכפי שמדגיש 'עד שנשיגהו ונהנה בהשגתו בתכלית ההנאה', ולכן מביא שהתבוננות כוללת גם ההתבוננות 'במצותיו ומאמריו', כי גם הם נכללים בהפכת הבורא, שהרי הם צויו ומאמריו של הבורא.

ולכן מביא שם הרמב"ם ש'זאת המצוה גם כן כוללת שנהיה קוראים לבני האדם כלם לעבודתו יתעלה. . . כשתאהב איש אחד תספר בשבחיו ותרבה בהם ותקרא בני האדם לאהב אותו' – כי ענין זה שבאהבה שיהיה לדבקות בהשם, ענין הקרוב שבאהבה, דכאשר האדם מפיר בהקדוש ברוך הוא ומתקרב אליו, הרי זה מביאו לקרא לבני אדם לאהב אותו].

מה שאין כן בספר היד פונתו לבאר ולפרט פרטי עניני אהבת ה' ויראתו הבאים בהמשך וכתוצאה מדיעת השם (יסוד היסודות) שנתבאר שם בפרק הראשון של הלכות יסודי התורה, ולכן מפרט ענין זה שבמצות אהבה (ששונה למצות דאח) השייכת לגדר הרחוק מאמתת המצאו.

שזה שאין האדם יכול 'להשיג' על ידי ענין הידיעה (שהרי אין כח בשכל האדם להשיג אמתת המצאו כאשר היא), כמו שבאר בארכה בפרק הראשון – הנה על ידי שתי מצות אלו, אהבה ויראה, 'מתקשר' האדם לאמתת המצאו, וכנ"ל, שהאהבה היא הצמאון והתאווה לידע השם הגדול.

ב' סוגי האהבה המובאים בספר התניא
- אהבה 'כמים' ואהבה כרשפי 'אש'

ויש לומר שזהו בכללות תכן ב' סוגי אהבה המבאר בתניא פרק נ (ועוד), אהבה 'כמים' ואהבה 'כרשפי אש'. דאהבה 'כמים' היא בבחינת קרוב ודבקות, ואהבה 'כרשפי אש' היא בבחינת התשוקה והצמאון להכליל בעצמות אור אין סוף ובאה בבחינת רחוק דוקא.

ועל פי זה ימתק מה שדוקא בספר המצות (שבו מקאר סוג ונגדר האהבה דבחינת קרוב) הביא שהמצוה כוללת 'שנהיה קוראים לבני האדם כלם לעבודתו. . . ולשון ספרי ואהבת את ה' אלקיך ואהבת . . . אהבהו על הבריות כאברהם אביך כו' ורצונו לומר כמו (שאברהם מפני שהיה אוהב כמו שהעיד הכתוב (ישעיה מא ח) 'אברהם אהבי' – כי עבודה זו דאברהם לפרסם ולגלות אלקותו יתברך בעולם שיכת דוקא לבחינת אהבה כמים (חלק לר עמ' 34,

מבשר טוב

רבי בן ציון מביאלא זיע"א

חייב עבודת האדם הוא לפי כחותיו
ולפי המקום והזמן

חובת עבודת האדם, לקיים התורה והמצוות, מבאר בספרים הקדושים: שהוא רק לפי ערך כחות האדם. ולכן אף שלפעמים כחותיו מגבילים המה - אם מצדו, ואם מפאת קשי הזמן וירידת הדורות, אין האדם נתבע לעבד את ה' יותר מכחותיו. אלא רק לפי כחותיו, ולפי הזמן שחי בו. כי כידוע, כחות הנפש והגוף של האדם, משפיעים מאנשי דורו.

ועל דבר זה התפלל משה רבנו עליו השלום לפני השם יתברך בדרכיב 'ואתחנן אל ה' בעת ההוא לאמר' (ג כג), שהתפלל משה רבנו עליו השלום עבור כל בני ישראל בכל הדורות, שיוכלו לעבד הם יתברך 'בעת ההיא' - בכל עת וזמן, ובפרט בזמנים הקשים של עקבתא דמשיחא. ושיוכלו אף בעת ההיא 'לאמר' - לדבר דבורי תורה ותפלה ולעבד את השם יתברך, אף בזמנים שהם קשים מחמת שפלות הדור.

ואף זאת נפעל על ידי משה רבנו עליו השלום בתפלתו זאת, שלא ידרשו בשמים מאיש יהודי, כי אם לפי העת ההיא לאמר - בכל דור לפי ענינו, וכל אדם לפי מצבו.

ולפיכך צריך האדם להשתדל בכל כחו לקיים התורה והמצוות, לפי מקומו ושעתו כמתבאר. ואין לו לאדם לפל חלילה בעצבות וברפיון, מחמת שגרא לא לו מעוט ערכו והשגתו בעבודת השם יתברך. כי באמת אין מבקשים ממנו להתהלך בהשגות ובמדרגות כבודות הקודמים, אלא לעבד את השם יתברך כפי השגות הדורות הללו

(אחרות ישראל פ"א):

למשה רבנו עליו השלום הראה השם יתברך ההנדפכות מכל הבריאה שאין שום דבר נסתר ונעלם בלתי כבוד שמו, וכמו שנאמר 'אתה הראת לדעת כי ה' הוא אלקים אין עוד מלבדו' (ד לה), השם הו"ה הוא החיים של כל הברואים, התפיסה שהשם יתברך נתן להאדם שיפיר שנמצא בורא בעולם וכל אשר יחסר לו יוכל להתפלל להשם יתברך שימלא לו, ומצד זה השם מתגדל כבודו יתברך.

והשם אלקי"ם רומז על הסתרה במקום שאין מפרש ההכרה, ובמתן תורה פתח השם יתברך והראה כי ה' הוא אלקי"ם, ששני השמות הם רזא חדא, שההסתר שהוא ברזא דשם אלקי"ם הוא למען יתגדל ויתקדש שמה רבא, שמתגלה השם הו"ה, ואז יתגלה עוד יותר שיש בורא ומנהיג ומושל בכל, ואז מתגלה שהשם אלקים והשם הו"ה הם שמה חדא.

וזה שנאמר במתן תורה 'וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר אנכי ה' אלקיך' (שמות כ א-ב) 'שהשם אלקים דבר אנכי ה'. וכמו שאמרנו (עירובין נד:) כך 'שמה משה מפי הגבורה', ובמסכת מכות (כד.) אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענו. הינו שכל ההסתרות דברו והראו שעצם ההסתרה הוא כבודו יתברך, ואפלו הסתרה שאין נפר בה כבודו ולפעמים נדמה עוד שהוא הפך מכבודו יתברך, האיר אז השם יתברך שהוא מלא טובה.

וזאת ההתגלות הראה משה רבנו עליו השלום והאיר לעיני ישראל שכל מה שעבר היה והיה ואף מה שעבר עליהם בהיותם במצרים הוא מלא טובה ואין דבר נסתר ונעלם שאינו אלא טובה (אות לה):

וכו', עמד לי גם בנסיון הזה, כמו שעמדת בכל הט' שעברו, כי זה יעיד על כלם שהוא באמתיות הלב, ואם לאו, חס ושלום יאמרו שגם הראשונים לא היו מלב ונפש, ואין בהם ממש.

הרמז בלשון הפסוק

וזהו גם בן רמז הכתוב שלפנינו. להורות אותנו הדרך אשר נלך בה בדרכי האבות הקדושים. והתורה הוא נצחיות, ומרמזת לנו לדורי דורות, שיעמד כל אדם בנסיון. וזהו ותחת כי אהב את אבתיך הקדושים, ונסה אותם בנסיון אחר נסיון, ועמד לו בכלן, ומזה עלה לגדל המעלה והמדרגה עד אין סוף.

על בן ויבחר בזרעו אחריו, גם בן להביאם לפעמים אל הקטנות ולבחינת אחרים ונסיון, ולראות היעמדו באמונתם ובעבודתם גם בעת כזאת שהם חס ושלום בתחתית ובשפל המדרגות.

ואז כשתעמד באמונתך בכל בחינות העתים, ובעקבותי בישין אשר יעברו עליך, יקים בך 'והיה ראשיתך מצער ואחריתך ישגה מאד' (איוב ח ז). ואז יוצאך בפניו, שיוציא אותם מכל המצרים, ומכל הצער ושעבודים הקשים. והביאך אל הפנימיות העליון, ולגדל המעלה והמדרגה עד אין שעור וחקר, בכחו הגדול, להשיג החכמה העליונה, כח מה כנ"ל, וכמבאר בכתבי אדמו"ר זצ"ל, עין שם בכתבי הקדושים. אמן בן יהי רצון, והבן:

ספר הזמנים

רבי יעקב מאיז'ביצא זיע"א

משה רבנו האיר את עיני ישראל להכיר
שגם הגבורה וההסתר הוא טובה גדולה
ועצומה

אוצרות גאוני הדורות

ועתה ישראל שמע אל החקים ואל המשפטים (ד א)

באר מנחם

רבי מנחם בראדי זצ"ל

סגולת התשובה להבנת התורה

ובדרך אפשר אמרתי לרמז בזה מה דאיתא בספרים הקדושים, דאם האדם אינו מבין דבר אחד ממשנתו, יתן אל לבו לשוב בתשובה שלמה, ויבך ויתחנן מלפני המלך מלכו של עולם שימחל לו על כל חטאיו מחילה גמורה, ובזה יסיר ממנו

ואמרנו חז"ל (ר"ה ח:) מלך וצבור מלך נכנס תחלה מקמי דלאפוש ריתחא, ומשה רבנו היה בבחינת מלך, ואם בן נכנס לדין קדם החרון אף, ועל עשה לא ענשינו כי אם בעדן ריתחא, ועל בן לא יהא משה נענש. על זה אמר לו ה' רב לך ומנו יהושע, כבר הגיע מלכות יהושע, ואם בן שהוא המלך ואתה תהיה ההדיוט, ועל בן תוכל להענש גם בן בשביל העשה.

ויאמר ה' אלי רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה (ג כז)

צבי ישראל

רבי ישראל קלמיסקי זצ"ל

ענש על עברת עשה

ובגמרא סוטה (ג:) אמרו ר' לך ומנו יהושע, ושמעתי על זה באור על דרך החדוד מהרב הגאון רבי מרדכי לאצקעויער מו"ץ בקאנונא, כי באמת חשב משה שלא עבר רק על עשה של 'ודברתם אל הסלע', ואמרנו במנחות (מא.) כי על עשה לא מענשינו כי אם בעדן ריתחא,

עוד נפסק בשו"ע (שם ס"ב), שאם הלונה חביב גם לתופס עצמו, התפיסה מועילה, שכן, מתוך שיכול לתפס לעצמו, יכול לתפס בשביל חברו. ובארו הפ"ח והסמ"ע (סק"ג) כתבו, שכל זה דוקא אם החוב לתופס שנה לחוב הזוכה, אך אם החוב לתופס קטן יותר, אינו יכול לזכות עבור חברו ביותר מכדי חובו שלו. עוד נפסק בשו"ע (שם ס"א), שהאפטרופוס יכול לזכות גם במקום שחב לאחרים.

עוד יש להקדים את הגמ' בשבת (פח:), 'בשעה שעלה משה למרום, אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, רבש"ע, מה לילוד אשה בינינו. אמר להם, לקבל תורה בא. אמרו לפניו, חמודה גנוזה, שגנוזה לה תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קדם שנברא העולם, אתה מבקש לתנה לבשר ודם וכו'. אמר לו הקב"ה למשה, החזר להם תשובה וכו', אמר לפניו, רבונו של עולם, תורה שאתה נותן לי מה כתיב בה, "אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים" (שמות כ, ב). אמר להם, למצרים ירדתם, לפרעה השתעבדתם, תורה למה תהא לכם וכו', שוב מה כתיב בה "לא תרצח לא תנאף לא תגנב" (שם, יג), קנאה יש ביניכם, יצר הרע יש ביניכם. מיד הודו לו להקב"ה. נמצא לפי זה, שעם ישראל זכו בתורה, בזכות יצר הרע שיש להם ואין למלאכים. ופרוש הטענה שהמלאכים לא ירדו למצרים, נובעת מכך שבמצרים כבר נתנה לעם ישראל ההבטחה שהם יזכו בתורה.

מעתה, נתן לפרש את דברי משה לעם ישראל, שבדבריו בא להסביר, שתפיסתו את התורה עבורם, אינה נכללת בדין תופס לבדל חוב במקום שחב לאחרים, שהדין הוא שלא קנה, וזאת משני טעמים.

א. "באמר ה' אלי הקהל לי את העם ואשמעם במפרש לתת את התורה לעם ישראל, ואף "ויגד לכם את בריתו אשר צוה אתכם לעשות עשרת הדברים", הינו שפיר במצרים אמר ה' לעם ישראל על ברית התורה (הפנוה לברית בין הבתרים, בה הבטח לאברהם שצאצאיו יצאו ברכוש גדול, זו התורה). ואם כן כיון שה' רצה לתת את התורה לישראל, התפיסה קונה, כנפסק בשו"ע, שבמקום שהלונה בעצמו מצוה את השליח לזכות למלוה, התפיסה מועילה, גם במקום שחב לאחרים. ועוד ראיה לכך שה' רצה לתת לכם את התורה, היא בכך ש"ויכתבם על שני לוחות אבנים" ולא על לוח אחד. רמז זה בא

בכל מקום שמזכר בו דבקות בה', כדוגמת "ובו תדבק" (שם י"ב), ועוד? עוד קשה, הרי הפסוק "ואתם הדבקים" וגו' מדבר בתוכחות משה לעם ישראל, שאמר להם "כי כל האיש אשר הלך אחרי בעל פעור השמידו ה' אלהיך מקרבך: ואתם הדבקים בה' אלהיכם" וגו', ופרוש הדברים הוא, 'אתם הדבקים בה', שלא הלכתם אחרי בעל פעור, אך איך שיקר לפרש פסוק זה לענין עם הארץ המטיב עם ת"ח.

יש לפרש, שרבי אלעזר הצריך להביא את שני הפסוקים, כדי ללמד שעם הארץ המטיב עם ת"ח, יזכה לקום בתחית המתים. שכן, הפסוק "ואתם הדבקים" וגו' מדבר בענין תחית המתים, ככתוב "חיים כלכם היום", אך, כפי שהסבר, פסוק זה אינו יכול להתפרש על המטיב עם ת"ח. מאידך, הפסוק "ולדבקה בו", יכול להתפרש על עם הארץ המטיב עם ת"ח, אך הוא אינו מדבר במפרש על תחית המתים. לכן, כשיש לנו פעת שני כתובים המדברים על דבקות בה', הרי הם מלמדים אחד על השני, ומאפשרים לנו ללמד שעם הארץ המטיב עם ת"ח, זוכה לקום בתחית המתים.

(באדיבות 'מכון חכמי ספרד' נתיבות)

יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחרב באמר ה' אלי הקהל לי את העם ואשמעם את דברי אשר ילמדון ליראה אתי כל הימים אשר הם חיים על האדמה ואת בנייהם ילמדון (ד"ר). ויגד לכם את בריתו אשר צוה אתכם לעשות עשרת הדברים ויכתבם על שני לוחות אבנים. ואתי צוה ה' בעת ההיא ללמד אתכם חקים ומשפטים לעשותם אתם בארץ אשר אתם עברים שמה לרשתה (שם, יג-יד)

ברך את אברהם

רבי אברהם פלאני זצ"ל

משה זכה בתורה ונתנה לישראל על פי הדין

יש לפרש את דברי משה לעם ישראל, בהקדים את הדין המובא בגמ' כתבות (פד:), לונה החביב כסף לכמה מלויים, אדם אחד אינו יכול לתפס מכספו של הלונה עבור חברו, כיון שהוא גורם הפסד לשאר המלויים, והתופס לבדל חוב במקום שחב לאחרים, לא קנה. עם זאת, פסק מרן בשו"ע (חור"מ סי' קה ס"ג) שאם הלונה עצמו מנה שליח להקנות את החוב למלוה, התפיסה מועילה.

המסוה אשר היה על פניו עד עתה מחמת חטאיו, ויתגלה אליו תעלומות חכמה, ויבין וישפיל מה שלומד, כי החטאים הן הם היו בעוכריו לסמא את עיניו מראות בטוב, ובתשובה ובחריטה בלב נפתחו עיניו, ומאיר אותו לראות להבין ולהשפיל מה שלומד. וזה שאמר הכתוב כאן ועתה ישראל, כמאמר חכמינו ז"ל (בר"כ א' א' אין ועתה' אלא תשובה, רצה לומר אם תעשה תשובה באמת ובלב שלם קדם שמתחיל ללמד, אז שמע אל החקים, ושמע' הוא מלשון הבנה, שעל ידי התשובה תבין ותשפיל בדברי תורה שתלמד.

עיניכם הראות את אשר עשה ה' בבעל פעור כי כל האיש אשר הלך אחרי בעל פעור השמידו ה' אלהיך מקרבך. ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום

(ד"ג-ד)

בעלי ברית אברהם

רבי אברהם אזולאי זצ"ל

הדבק בתלמידי חכמים זוכה לקום בתחית המתים

הגמ' בכתובות (קיא:), מביאה את דרשת רבי אלעזר על הפסוק "הקיצו ורננו שכני עפר כי טל אורת טלך וארץ רפאים תפיל" (ישעיה כב, יט), 'כל המשתמש באור תורה, אור תורה מתייח, וכל שאין משתמש באור תורה, אין אור תורה מתייח, ולמד משם, שעמי הארץ לא יקומו בתחית המתים. ומוכא בגמ', שפאשר ראה רבי אלעזר שרבי יוחנן מצטער בגלל דרשה זו, אמר לו, שמצא להם תקנה מהתורה, שנאמר "ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום". שהרי קשה, וכי אפשר להדבק בשכינה, והרי כתוב "כי ה' אלהיך אש אכלה" (דברים ד, כד), אלא, פונת הפסוק היא, 'כל המשיא בתו לתלמיד חכם, והעושה פרקמטיא לתלמידי חכמים, והמהנה תלמידי חכמים מונכסיו, מעלה עליו הכתוב כאלו מדבק בשכינה'. ודרשה זו דרש גם בפסוק "לאהבה את ה' אלהיך לשמע בקלו ולדבקה בו" (שם ל, כ), וכי אפשר לאדם לדבק בשכינה, אלא כל המשיא בתו לתלמיד חכם, והעושה פרקמטיא לתלמידי חכמים, והמהנה תלמידי חכמים מונכסיו, מעלה עליו הכתוב כאלו מדבק בשכינה'.

וקשה, מדוע הצריך רבי אלעזר להביא גם את הפסוק "ולדבקה בו", הרי דבר פשוט הוא, שלאחר שנדרש בן על "ואתם הדבקים" וגו', שכן יש לדרש

משם את ה' אלהיך כלומר שרבים יתפללו ויבקשו לצרפן, אז ומצאתה, הינו אף היחיד ימצא פיון שמבקש בעת שהצבור מתפלליו.

בצר לך ומצאוד כל הדברים האלה באחרית הימים ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקלו
(ד ל)

חזון ישעיה

רבי ישעיה יונגרייז זצ"ל

ממתין הקב"ה לתשובת הרשעים

וידיד נפשי הרב הגאון משאמקוט (שליט"א) [זצ"ל] אמר על זה דבר נכון, בהקדם הכתוב בפרשת וילך (דברים לא כז-כט) 'כי אנכי ידעתי את מרדך ואת ערפך הקשה, הן בעודני חי עמכם היום ממרים היתם עם ה', ואף כי אחרי מותי כו', כי ידעתי אחרי מותי כי השחת תשחתון וסרתם מן הדרך אשר אנכי צויתי אתכם, וקראת אתכם הרעה באחרית הימים', והגד"א ז"ל אמר על זה דבר נחמד, דהנה שלמה המלך ע"ה אמר בקהלת (ח יא) 'אשר אין נעשה פתגם מעשה הרעה מהרה על פן מלא לב בני האדם בהם לעשות רע', והפונה הפשוטה בזה הוא, דבדאי אם היה החוטא מקבל ענשו מיד מאתו יתברך שמו, אז בלי ספק לא היה מרהיב בנפשו עז לחטא עוד, אף יצן שהקב"ה הוא ארך אפים ואינו מעניש מיד, לכן עלול האדם לחטא אף יצא מן הכלל זה ישראל בימי משה רבנו ע"ה, כי מצינו כמה פעמים בתורה שקבלו ענשם מיד, כמו בקרח ועתו, ובחטא פעור, וכן בכמה וכמה חטאים שקבלו ענשם מיד, ובכל זאת חטאו עוד.

וזוהו שאמר משה רבנו ע"ה 'כי אנכי ידעתי את מרדך ואת ערפך הקשה, הן בעודני חי עמכם היום' וקבלו ענשם תכף לאחר חטאם, ובכל זאת ממרים הייתם עם ה', ואף כי אחרי מותי - ומכל שכן לאחר מותי, 'כי ידעתי אחרי מותי כי השחת תשחתון וסרתם מן הדרך אשר אני צויתי אתכם', ולא תקבלו הענש מיד רק וקראת אתכם הרעה' רק באחרית הימים' זמן רב לאחר החטא, ואם פן בודאי תחטאו.

והנה לכאורה יש לשאל הלא אין הקב"ה ותרן (ב"ק ג), ואם פן למה באמת אינו מעניש על החטא תכף ומיד וממתין זמן רב על הענש. התירוץ על זה הוא כי הקב"ה רוצה בתשובת רשעים, ואולי ישוב ורפא לו, לכן הקב"ה ברחמי אינו מעניש מיד.

אמנם אמר הגאון הנ"ל דזה הוא דוקא באנשים בינונים, אבל הצדיקים הגדולים האמתים, הנה אף בחוץ לארץ תחת ממשלת יד הקב"ה בעצמו, כדאיתא במסכת בבא בתרא (ח) אמר משה לפני הקב"ה, רבונו של עולם אפלו בשעה שאתה מחבב עמים (להשליטן על בניך), כל קדושי (של ישראל) יהיו בידך.

אך בהגלות המר יתמעטו אנשים גדולים כאלה, וזה שרמזה לנו התורה הקדושה בקלותיה, והפיץ ה' אתכם בעמים, הוא גלות חוץ לארץ, ונשאתם מתי מספר שעורו כאלו כתיב 'במתי מספר, בגוים אשר ינהג ה' אתכם שמה, רצה לומר האנשים הגדולים אשר ינהג ה', רצה לומר ה' בעצמו, אתכם שמה' אף בהיותם שמה בגוים בחוץ לארץ כנ"ל, אנשים כאלה לא ישארו אלא מתי מספר, משום דגלות המר והנמקה ימנעום מלהשיג תכלית השלמות, וזהו ודאי קללה גדולה ונוראה לקללית האמה, באשר יתמעטו בני העליה אלו מקרבם, להיותם עומדים בפרץ עמים, ומונעים העם מלהשחית.

ובקשתם משם את ה' אלהיך ומצאתה כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך
(ד כט)

אמרי שפר

רבי שלמה קלוגר זצ"ל

תפלת היחיד ונציג בשעה שהצבור מתפללים

ויש לרדק, דמתחיל 'ובקשתם' לשון רבים, ומסיים 'כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך' לשון יחיד.

ונראה על פי מה שמבאר במסכת ראש השנה (יח), דפרץ כתיב 'דרשו ה' בהמצאו' וגו', וכתוב 'בכל קראנו אלי', ומשני כאן ביחיד כאן בצבור, וכן מבאר במדרש פרשה זו. ולכאורה יש להסתפק בפרוש לשון 'בצבור', אי הפשט דוקא במה שכל הצבור מתפללים על צרכם כגון דבר וכהאי גוונא, אבל יחיד שמוסיף דבר בתפלתו מה ששייך לו לבד אף בשעה שמתפלל עם הצבור אינו נענה, או דילמא אף בכהאי גוונא נענה, דסוף סוף פיון דהשם מצוי אז על ידי תפלת רבים אז עונה אף ליחיד.

וצד השני נראה דגם בכהאי גוונא נענה, דאם לא כן הוה ליה למימר כאן ליחיד וכאן לצבור, ומדאמר לשון 'בצבור' משמע פן, וזה הוא כונת הפסוק **ובקשתם**

ללמד, שהתורה נתנה לעם ישראל ולא למלאכים, שכן בני אדם הם בעלי שני יצרים, יצר הטוב ויצר הרע, בשונה מהמלאכים.

ב. "ואתי צוה ה'", כלומר, שגם אותי צוה ה' את כל התורה. וכאשר בעל חוב תופס עבור אחרים. בזמן שגם לו יש זכיה אישית בחוב, הרי שייכול לגבותו גם עבור חברו, מתוך שזוכה לעצמו זוכה גם לחברו. גם כאן, משה זכה בתורה לעצמו וגם עבור ישראל, כנפסק בשו"ע.

ואם תאמר שמשא קבל רק מעט מהתורה, ואלו ישראל קבלו הרבה, ולכאור הפ"ח והסמ"ע לכאורה אינו יכול לתפס בשבילים, זה אינו נכון. שכן, "ואתי צוה ה' בעת ההיא ללמד אתכם חקים ומשפטים" בלבד, אף הפלפול והסברות נתנו למשה לבדו, והוא נתן אותם לישראל משוב לבו, ולפיכך משה קבל יותר, ולכן גם לשיטתם משה יכול היה לתפס את התורה בשביל ישראל. עוד רמז להם משה בתבות "ואתי צוה ה'", לכך שהוא היה אפטרופוס על עם ישראל, ולכן יכול לזכות להם, גם במקום שהמלאכים מפסידים, כנפסק בשו"ע. (באדיבות 'מכון חכמי ספרד' נתיבות)

והפיץ ה' אתכם בעמים ונשאתם מתי מספר בגוים אשר ינהג ה' אתכם שמה

(ד כז)

קהלת יצחק

בשם רבי חיים מוולאדין זצ"ל

השגחת השי"ת על הצדיקים בחוץ לארץ

הנה כאשר נשקף ונתבונן היטב בפסוק הנה נראה כי חציו השני דהינו 'בגוים אשר ינהג ה' אתכם שמה' מיתר לגמרי, דהלא כבר אמר 'והפיץ ה' אתכם בעמים' וגו', ומה זה חזר עוד לומר 'בגוים אשר ינהג ה' אתכם שמה', והוא כעין כפל לשון.

ואמר הגאון הנ"ל פן, דאיתא במסכת כתובות (ק) כל הדר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו אלוה, וכל הדר בחוץ לארץ דומה כמי שאין לו אלוה. ופרש שם הפני יהושע, וזה לשונו: לפי שכל העולם הוא תחת מערכת המזלות, ואם פן מי שדר בחוץ לארץ דומה כמי שאין לו אלוה, מה שאין פן מי שדר בארץ ישראל, שאינו תחת ממשלת המזלות, בלתי לה' לבדו כנודע. עכ"ל.

וזה שאמר הכתוב בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה, דהיינו הענש רק באחרית הימים ולא תכף לאחר החטא, ואם תשאל למה הקב"ה אינו מעניש מיד הלא אינו ותרן, התרוץ על זה הוא ושבתי עד ה' אלוקיך, שהקב"ה מחכה לתשובה, לכן מאריך אף ואינו מעניש מיד.

את ה' אלהיך תירא ואתו תעבד ובשמו תשבוע (ו יג)

ויאמר שאול

רבי שאול נחמיאט זצ"ל

אסור שתפות עם עובד עבודה זרה

וסמך ליה לא תלכון אחרי אלהים אחרים, אפשר זה הסמיכות לרמז למה שאמרו ז"ל (סנהדרין ג:): אסור לעשות שתפות עם עובד עבודה זרה, שמא יתחייב לו שבועה ונמצא יזכר שם עבודה זרה על ידו, והתורה אומרת (שמות כג יג) וישם אלהים אחרים לא תזכירו. ורצה

לומר לא תלכון לעשות סחורה אחרי עובד אלהים אחרים מטעם הנזכר כמו שכתבתי. ואפשר רמז 'אחרי' לרמז שאסור לילך אפילו אחר עובד עבודה זרה. או רמז כשתלכו בדרך לא תאמר לחברך שמר לי אחורי עבודה זרה פלוגית כמו שאמרו ז"ל (שם).

ויצונו ה' לעשות את כל החקים האלה ליראה את ה' אלהינו לטוב לנו כל הימים לחייתנו כהיום הזה. וצדקה תהיה לנו כי נשמר לעשות את כל המצוה הזאת לפני ה' אלהינו כאשר צונו (ו כד-כה)

דברי מהרי"א

רבי יהודה אסאד זצ"ל

בזכות מצוה אחת כתקונה זוכים לחיי עולם הבא

נראה לפרש על פי מה שכתב הרמב"ם בפרוש המשניות סוף מכות על מאמר רצה ה' לזכות ישראל לפיכך הרבה

להם וכו', מעקרי האמונה בתורה כי כשיקדים אדם מצוה מתרי"ג מצות פראוי וכהגן, ולא ישתף עמה כונה מפונת העולם בשום פנים, אלא שיעשה אותה לשמה מאהבה, הנה זכה גם לחיי עולם הבא, ועל זה אמר רבי חנניה כי המצות בהיותם הרבה אי אפשר שלא יעשה אדם בחייו אחת מהן על מתכנתם ושלמותם, ובעשותו אותו המצוה תחיה נפשו באותו מעשה.

וזהו שאמר ויצונו ה' וכו' כל החקים האלה, רצה לומר תרי"ג, לטוב לנו כל הימים לרבות עולם הבא, והרבה כל כך כדי לזכותנו לחייתנו כהיום הזה, שנוכל לבחור מהם איזה מצוה שיהיה, כי וצדקה תהיה לנו שכר עולם הבא, רק כי נשמר לעשות את כל המצוה הזאת דיקא בחד מצוה, בעשותנו אותה כלה 'כל המצוה' דיקא במתנתה ושלמותה, וגם לפני ה' אלוקינו דיקא, וכאשר צונו דיקא, לא בכונה זולת זה, ולא לשום פניה בעולם, נזכה בה לשכר עולם הבא, לכן הרבה כל כך לחיותנו פנ"ל.

מעשי צדיקים

המוחשבה נחלשה בריאותו של רבי מרדכי פוגרמנסקי זצ"ל, והוא נאלץ לנסע לוניה שם היו גדולי הרופאים והבקיאים בפסיכולוגיה, לדרש בהם אודות מצב בריאותו.

כשנפגש עם הרופאים ודבר עמם, הם יצאו מגדרם מרב התפעלות, כל ידיעה ורעיון שהציגו לפניו הוא בחן בזך שכלו, והיה אם מצא מקור נאמן מדברי חז"ל או מהמקראות, היה מאשר את הדברים ואומר כי אכן כך קבעה תורתנו הקדושה, ואלו לא תאמו הדברים את דברי חז"ל, היה פוסלם על אתר וסולל להם נתיב נאמן על פי דרך התורה.

באחת השיחות הציגו לפניו הרופאים בעיה פסיכולוגית סבוכה, ומאחר והרעיונות שהם השמיעו לא תאמו את דרך התורה, בטל רבי מרדכי את דבריהם ופתח בפניהם נתיב חדש לפתרון הבעיה על פי דברי הגמרא בגדרים.

פתרון הבעיה היה נראה כה פשוט ובהיר עד שפה אחד הסכימו לדבריו, הם בקשו ממנו להעלות את דבריו על הכתב בשפתם ובסגנונם, על מנת להפיצו ברחבי תבל אצל הרופאים והממחים העוסקים בתחום זה למען האיר בפניהם את הדרך.

השמים", לשמע דבריו אחרתני יראה, עד שמרב פחד התחילו מעי להתחלחל בקרב, ועד עתה הם עדין מתחלחלים". (נר ישראל ח"ג ערך יראת הרוממות)

ויתעבר ה' בי למענכם ולא שמע אלי ויאמר ה' אלי רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה (ג כו)

כשהפליג בים בדרך לארץ הקדש, בפעם הראשונה בימי חייו, פתח הרה"ק רבי יוסף גרינוולד מפאפא זיע"א ואמר, אמרו חז"ל, תקט"ו תפלות התפלל משה רבנו ע"ה שיצקה להכנס לארץ ישראל, ולא נענה, תפלותיו אמנם לא נתקבלו, אף מפל מקום בכל עת שיהודי נכסף לארץ הקדש ונערמם בדרך קשיים ועכובים, הוא יכול ללא ספק להזדקק לאותן תקט"ו תפלות של משה רבנו, ולעלות ארצה בכח תפלות אלו. (תולדות בעל ויחי יוסף)

ושמרתם ונשיתם כי הוא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים אשר ישמעו את כל החקים האלה ואמרו רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה (ו יז) **עקב** יגיעתו הרבה והבלתי פוסקת בעיון

ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר (ג כג)

ספר רבי ישראל טויסיג ממאטקסדארך זצ"ל, על אחד מיהודי ירושלים עיר הקדש שמדי בקר היה רוקד בחצרו, שאלוהו לשמחה מה זה עושה, והוא ענה, משה רבנו התפלל תקט"ו תפלות כמנינו 'ואתחנן' כדי לזכות להכנס לארץ ישראל ולא נענה, ואני הקטן זכיתי לישוב בארצנו הקדושה, ולא ארקד. (בית ישראל הטלם ח"ח)

ה' אלקים אתה החלות להראות את עבדך את גדלך ואת ידך החזקה אשר מי קל בשמים ובארץ אשר יעשה כמעשיך ונבונותך (ג כד)

ספר הרה"ק רבי מרדכי חיים מסלונים זיע"א כי הרה"ק רבי ישראל מרוזין זיע"א ספר על עצמו, "בעת שהייתי בגיל שלוש שנים, נשאני אבי הרה"ק רבי שלום שכנא מפראהביט זיע"א על ידיו, וטיל עמי אל מחוץ לעיר.

נדמה היה לי מרחוק כביכול השמים נוגעים בארץ, ושאלתי את אבי האם אכן שם נגמרים השמים, השיב לי אבי, "לא בני, יש עוד שמים גדולים, ויש קל אחד גדול ונורא שברא את

שמונים המה בזכרוננו כמו למדו אותי אתמול, והוא פתח ואמר בקצור מפלג מחדושי תורתו, עד שהגאון יושב משתומם ונחה דעתו.

שאל רבי לייבוש את תלמידו, אם כן אשאל אותך בני, איך תסתכן בנפשוך ללכת בכל יום למקוה פה, כי באפטא היתה מקוה עמקה מאד שהיו צריכים לרדת אליה כמה עשרות מדרגות, הלא הכתוב הזהיר 'ונשמרתם מאד לנפשתיכם', ענהו היהודי, הלא פשטא דקרא דכתביב 'אר לנפשותיכם' ולא לגוף.

אמר לו, הלא הגוף הוא נרתיק של הנפש, צריכים לשמרו לקיום הנפש ועוברים על לאו בהפקירו, ענה היהודי הקדוש, נאמר במפרש בתורה הקדושה (ויקרא ג כב), 'אמר אלהם לדתיתכם כל איש אשר יקרב מכל זרעכם אל הקדשים אשר יקדישו בני ישראל אל ה' וטמאתו עליו ונכרתה הנפש ההוא'.

אם חלילה נכרתת הנפש משרשה, ממילא יתם חיות הגוף, מוטב שיתם חיות הגוף בטורה והנפש תהיה דבוקה בשרשה, משתהיה הנפש נכרתת משרשה וחיות הגוף בלא טהרה. כשמע רבו את דבריו, נשקו על ראשו ואמר, 'צלח ורכב בדרךך, וה' יהיה מגן עזרך שלא תכשל'. (תפארת היהודי)

ותחת כי אהב את אבתיך ויבחר בזרעו אחרינו (ז)

ספר החסיד המפרסם רבי ישראל קינד ז"ל, שפעם הגיע לפני רבו הרה"ק האמרי חיים מוויז'ניץ זיע"א יהודי שהפדת פניו ענתה בו כי הוא עדין לא זכה להמנות על צבור יראי ה', ועם כל זאת הרבי קרבו במאור פנים והראה לו אותות חכה מיחדים.

משהבחין הרבי בתמיהת הסובבים, הסביר להם את פשר הקרבה היתרה, "אכן את היצר הרע שבקרבנו אני שונא שונאה יוקדת, אך אותו עצמו, אני אוהב אהבת נפש", ודברי פי חכם חן. (כבודם של ישראל)

לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך ושורך וחמך וכל בהמתך (ה יד)

מתוך פרישונתו היתרה, נזהר היה רבי עמרם בלוי זצ"ל מלדבר על בהמות וחיות טמאות, כל חיה ובהמה שאסורות

לצעקותיו בשלונה גמורה.

מנוחת הנפש שלו הוציאה את הרוסי מכליו, כיצד יתכן שגערותיו לא עושות רשם על האסיר, אך הוא הסביר לו באמץ לב שכבר הספין לשמע קולות יותר רמים מאלו, לכן אינו מתפעל מצעקותיו.

השתומם החוקר, אימתי נתן עליך מישהו מהחוקרים בקולו יותר ממני, וכאן באה תשובתו המפתיעה, התכונתי לקולות ששמעו אזנינו בהר סיני, 'קול ה' בכח', הקולות ההם משתיקים בקרבי כל קול אחר. (מלך ביופיו)

ונשמרתם מאד לנפשתיכם (ד טו) **בגיל** אחת עשרה שנה קים הרה"ק היהודי הקדוש מפרשיסחא זיע"א את דברי חז"ל (אבות ד יד) 'הוי גולה למקום תורה', ונסע ללמד תורה מפי הגאון רבי לייבוש חריף זצ"ל אב"ד אפטא וסאכטשוב.

אחר שנה ומחצה שלמד תורה מפיו, הגיע היהודי הקדוש להפריד מרבו כדי לשוב לביתו, ומאחר ובאותה תקופה החלה שיטת החסידות להתפשט בפולין, עלה מורא בדעת רבו אודות תלמידו העלוי, פן יתחבר ויטה לצד החסידות, לכן בעת פרידתו בכה לפני תלמידו ומלא צלוחית בדמעות שבל לך בדרך זה, פן יאבד רב תורתו וידאב לבו על כלי יקר כזה.

אחר כמה שנים נשא היהודי הקדוש אשה מהעיר אפטא ובה התגורר, ויהי היום ורבי לייבוש הזדמן לעיר אפטא, אז נאמר לו כי תלמידו היקר התחבר לכת החסידים ומאד הרע לבבו על הדבר.

כשמע היהודי הקדוש שרבו הגיע לעיר, מיד הלך לקבל פניו, ויהיו כראותו ויחבקהו וינשקהו, ושאל לו, "בני ותלמיד, הגד הגד לי כי התחברת לחברת החסידים, הכי לחנם היו הדמעות אשר שפכתי עליך, חבל על מוח יקר כזה, בטח שכחת את אשר למדת אצלי, ומה גם לא הוספת על לקחך זה שנים.

השיב לו היהודי הקדוש, "ירשני מורי להעלות עשן במקטרת", הוא נתן לו רשות, וכאשר התחיל לעשן אמר לרבו, אראה למורי כי כל החדושי תורה שחדש מורי בכל הימים שלמדתי אצלו, לא שכחתי עד כה לא יבצר אות אחד,

ימים הוא הסתפק בשאלה האם להסכים לבקשתם, ובכך יתקדש שם שמים ותרום קרנה של תורה, או שמא אין זה מהראוי שיפל דבר אחד מדברי חז"ל הקדושים והטהורים בין ספריהם המלאים וגדושים בדברי כפירה ומינות, אחר העיון המעמיק, החליט שאין זה מהראוי להזיל את קדשת התורה מקור החכמה. (בעקבות רבי מרדכי פוגרמנסקי)

רק השמר לך ושמור נפשוך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך (ד ט)

לחסידי שהגיע אל הרה"ק רבי אלימלך מליז'נסק זיע"א ובקש עצה כיצד יזכה לזכר את הדברי תורה שהוא זוכה ללמד, השיב הרבי, עשה תשובה, ונאמרו חז"ל (יומא פו) 'גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד', ואז יתקיים בך 'ואין שכחה לפני כסא כבודך' (ברכות לב).

ואלו הרה"ק החדושי הרי"ם זיע"א השיב לאחד שבא לבקש את ברכתו להנצל מהשכחה, "האם הזדמן לך פעם בעת האכילה שהכנסת בשנגה את כף האכל אל האזן", והוא השיב בשלילה, "ומדוע", כי באכילת פיו תלוי חיות גופו ואיבריו.

התפלא החדושי הרי"ם ואמר, "אם כן כיצד תוכל לשכח את התורה שגם היא חיות האדם". זה אשר אמר דוד המלך עליו השלום, (תהלים קיט ג) 'לעולם לא אשכח פקודיך כי בם חייתי', כי מאחר הם החיות שלי, על כן לא אשכחם. (רמתיים צופים)

רק השמר לך ושמור נפשוך מאד פן תשכח את הדברים וגו', יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחרב באמר ה' אלי הקהל לי את העם ואשמעם את דברי אשר ילמדון ליראה אתי כל הימים (ד ט-י)

ימים רבים היה רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל במעצר הקומוניסטים, במהלכם ענוהו חוקרי הבולשת הרוסית אשר טפלו עליו בסאדיזם האשמות מרשעות, שכביכול השתתף בפעילות חתרנית להפיל את השלטון.

לימים ספר מעט פרטים מזעזעים מן החיות שעברו עליו במרתפי הג.פ.או בעת החקירות, במהלך החקירות הסתער פעם לעברו חוקר אכזר בקולי קולות ובשאגות מבהילות, אולם רבי יחזקאל לא אבד את קר רוחו והקשיב

לחסיד בעל הבית, "גם בספרי קדש הזהרנו באסור 'לא תחמוד'." (ראש גולת אריאל)

שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד (ו ז)

ספר הרה"ק רבי רפאל מנאריש זצ"ל על זקנו של רבו הרה"ק רבי פנחס מקוריץ זיע"א שגם שמו היה רבי פנחס והרבי היה נקרא על שמו, כי היה דרכו לנסע אל משמדים רח"ל ולהבטיח להם עולם הבא אם יחזרו למוטב, ור' שמחה אמר שהיה אומר להם שהוא נותן להם את העולם הבא שלו.

נוהג היה רבי פנחס לבקש מהם מאד שיאמרו בכל יום פרשת 'שמע ישראל' כשהוא אומר, "עשה כל הרשעות שאתה חפץ, מה אכפת לך שתאמר קריאת שמע", והיה מרבה להפציר בהם עד ששמעו לו, עד שלבסוף יצאו מהכפירה.

סיים הרבי ואמר, מכאן רואים אנו כמה גדול כחה של קריאת שמע של 'שמע ישראל', כי רק בזכותה יצאו משמדים מהכפירה, וכל שכן מי שעדיין מיחס עצמו על זרע ישראל ואומר 'שמע ישראל' בכל יום, בודאי יש בזה כח להוציאו מרשעתו, לכן לעולם לא יפחד אדם ולא יתאש חלילה מעבודת ה'. (חכם הרוזים)

השמר לך פן תשכח את ה' אשר הוציאך מארץ מצרים מבית עבדים (ו יב)

בנות שישב הרה"ק רבי יעקב יצחק מלובלין זיע"א בשלחנו עם אנשים, התעורר לפתע באימה ופחד ואמר בשברון לב, כמה אזהרות הזהירה אותנו התורה הקדושה שלא לשכח ה' מלוח לבנו, כמו שכתוב בתורה 'השמר לך פן תשכח את ה' וגו', וכל 'השמר' פן 'ואל' אינו אלא לא תעשה, וכמה פעמים שוכחים אותו יתברך מלוח לבנו, ועוברים על כמה לאוים שבתורה.

אותה שעה ישב על שלחנו הרבי רבי ישעיה מפטענדוב זיע"א, והוא ענה ואמר, "הלא משנה מפרשת היא (פאה ז א), 'כל זית שיש לו שם בשדה אפלו כזית הנטופה בשעתו, ושכחו, אינו שכחה'.

והטעם בזה, משום דכתיב (להלן נד יט) 'ושכחת עמר בשדה', עמר שאתה שוכחו לעולם, יצא זה שאתה זוכרו לאחר זמן, ומי לנו גדול בחשיבות מהקב"ה שבודאי זוכרים אותו אחר כך, ואם כך אינו בגדר שכחה", שמח הרבי ואמר לו, "ישעיה נחמתנו." (יד ושם)

משום צער בעלי חיים מהתורה, הן משום שמירת פקדון של חברו, והן משום שביתת בהמה ואסורי שבת התלויים בה.

ביום ראשון כשחזר הרוכל כדי לקחת את בהמתו, התחיל לבחן אותו בגופי הלכות שבת לטפול בבהמה, אף הרוכל הפתיע אותו בהשיבו תשובות טובות כפי שלמדוהו חכמי עדתו. שמח רבי עמרם ואמר, אשריך עיר הקדש, שאפלו חמרים שברך יודעי תורה הם, וקרא על הרוכל 'רכבי אתנות צורות ישבי על מדין' (שופטים ה י). (לכבוד שבת ח"א)

כבד את אביך ואת אמך כאשר צוה ה' אלקיך למען יאריכו ימיה ולמען ייטב לך על האדמה אשר ה' אלקיך נתן לך (ה טז)

לבית הרה"ק רבי מנחם מנדל מליובאוויטש זיע"א, הביאו מכתב בכתב ידו של אביו רבי לוי יצחק שניאורסון זצ"ל, מיד כשהבחין הרבי כי אכן זהו כתב ידו של אביו, הוא קם מלוא קומתו לכבוד אביו. (נועם טיח סאנטוב)

ספר החסיד הישיש ר' חיים מאיר פוקס ז"ל ממיאמי, שהיה חבר ילדות של הרה"ק הישועות משה מוויז'ניץ זיע"א בוויחוביץ, כי בשנות ילדותו הישועות משה לא קרא לו מעולם בשמו שהיה כשם אביו הרה"ק האמרי חיים זיע"א, אלא היה קורא לו בכנוי ברומנית שהיה נפוץ אז, "טשעסקו", "ידידי", ותדיר נזקק היה שלא להזכיר את שמו, בתקופת זהירותו במצות 'כבוד אב'. (נועם טיח סאנטוב)

ולא תחמוד אשת רעך ולא תתאנה בית רעך שדהו ועבדו ואמתו שורו וחמורו וכל אשר לרעך (ה יח)

מפרסם היה הרה"ק האמרי אמת זיע"א בחבתו העצומה לספרי קדש, ספריתו הגדולה הכילה אלפי ספרים בהם כתבי יד וספרים נדירים רבים, בכל מקום אליו היה מזדמן, היה תרמיד אחר מדפי הספרים שמשכו את לבו.

כאשר הזדמן לבית אחד מחסידיו בעיר וינה שבאוסטריה, נהנה לראות בבית ספר נדיר שבו התענגו מזה זמן רב, החסיד בעל הבית היה מאשר לראות את הרבי הנערץ מתענגו באחד הספרים בביתו, ומהר להתחנן לפני הרבי שיואיל לטל את הספר במתנה גמורה כי הדבר יחשב לו לכבוד ויטב לו ענג רב, אף הרבי סרב ואמר בתקיפות

באכילה, מקצות היו לשיחת חלין שלו, וכל שכן שלא היה לו מעולם כל מגע עם בעל חיים טמא, פרט לפרדות ולחמורים שהעלו אותו ואת נפשות ביתו מיפו לירושלים, בעלותו לארץ הקדש.

למרות הקפדתו זו, נאלץ פעם לארח בביתו בהמה טמאה במשך שבת שלמה ולטפל בה בצורה מיחדת ומוזרה במקצת, היה זה בערב שבת סמוך לשקיעה, כאשר רבי עמרם ראה מבדל לחלון ביתו אשר בשכונת 'אבן ישראל' על דרך יפו, רוכל יהודי שב עם חמורו מהכפרים בדרך אל העיר העתיקה.

ידע רבי עמרם כי לא תספיק לרוכל השעה כדי להגיע לשער העיר לפני כניסת השבת, והישוב מחוץ לחומה עדין היה דליל מאד, הוא מהר לקראתו והזהירו לבל ימשיך לחמר אחר בהמתו, כי עוד מעט נכנסת השבת.

מה אעשה" שאל הרוכל, "ביתי ממקם ברבע היהודי בעיר העתיקה, ומה אעשה עם חמורי", הרהר רבי עמרם רגע קט והשיב, "את החמור תשאיר אצלי עד יום ראשון", תמה הרוכל ושאל, "הכי יש לכבודו מקום עבור החמור, הכי יודע הוא לטפל בחמורים".

ענה לו רבי עמרם בתקיפות, "בחמורים אין אני יודע לטפל, אבל קרב בישראל לשעבר, יודע אני היטב לטפל ביהודים, אני אומר לך, חלול שבת יש בדבר, ואתה משיבני דברים בטלים".

תוך כדי דבור נטל את הרתמה והוליד את החמור לתוך חצרו, פנה את אחד מחדרי השרותים והכניס את החמור לתוכו, ומהר להשיג משכניו שעורים ושאר מאכלי בהמה, כדי להכין צידה לאורח המוזר.

אותו ליל שבת ישב עד שעת לילה מאחרת, למד ושנן סימנים ש"ח ושכ"ד של 'ארח חיים', למען לא יכשל חס וחסלילה באיזה חטא של חלול שבת בטפולו בחמור, כשהשכים בדרך לתפלת ותיקו, הלך והשקה את החמור אחר ששטתה את כוס החמין שלו, לקים 'והשקית את העדה ואת בעירם' (במדבר כ ח), קדם 'העדה' ואחר כך 'בעירם' (אורח חיים סי' קסז).

אחר התפלה הקדים לתת אכל לחמור לפני שטעם בעצמו, כדי לקים 'ונתתי עשב בשדה לבהמתך ואכלת ושבעת', קדם 'לבהמתך', ואחר כך 'ואכלת ושבעת', וכך היה טרוד כל אותה שבת במלי דאורייתא הנוגעים למאכל ומשקה החמור שהרי התורה חסה על ממונו ישראל, הן

פרשת ואתחנן

כלי מחזיק ברכה

יש אנשים שתפקיד ציבורי הופך אצלם למעין שלשלת של זהב. אמנם היא נוצצת ומכובדת, אך סוף סוף שלשלת היא, הכובלת את בעליה למקומו ומונעת ממנו לזוז ימינה או שמאלה. אולם לא כך סבר ר' אברהם, ראש הקהל המפורסם, אשר נשא במשך שנים רבות בעול הציבור באמונה ובמסירות.

ר' אברהם היה רגיל לומר בחיוך כי ראש הקהל נבחר כדי לדאוג לצורכי העיר, לא כדי להיאסר בתוכה. כל עוד ענייני הציבור מתנהלים כסדרם, אין סיבה שראש הקהל יהפוך לשומר העומד על משמרתו יומם ולילה ואינו זז ממקומו. גם מי שמקדיש את זמנו ואת כוחו לטובת הרבים, רשאי לצאת לעסקיו, לבקר בערים אחרות ואף לשהות מחוץ לעירו בשבתות מסוימות, כאשר הדבר נצרך לפרנסתו או לענייניו.

דברים אלו לא נאמרו כתיאוריה בלבד. ר' אברהם עצמו היה בעל מסחר רחב היקף, אשר קשריו העסקיים השתרעו בין ערים ומדינות. לא אחת נאלץ לצאת למסעות ממושכים, לקנות סחורות במקום אחד ולמכרן במקום אחר, לעקוב אחר מחירי השווקים ולזהות הזדמנויות מסחריות בטרם יקדימוהו אחרים. בזכות חריפותו, תבונתו וסייעתא דשמיא מרובה, הצליח במסחרו והיה לאחד מנכבדי העיר ובעלי ההשפעה שבה.

אולם עיקר חשיבותו בעיני בני עירו לא נבעה מעושרו בלבד. ר' אברהם היה איש ירא שמים, תלמיד חכם ובר אוריין, אוהב תורה ולומדיה, שדלתו ולבו היו פתוחים לצורכי הכלל. משום כך בחרו בו בני העיר לעמוד בראשם ולהנהיג את ענייני הקהילה.

אלא שלא כולם ראו בעין יפה את נסיעותיו התכופות. היו מי שטענו כי ראש הקהל חייב להימצא תמיד בעירו, ובפרט בשבתות, שבהן עלולות להתעורר מחלוקות סביב עליות, כיבודים ושאר ענייני בית הכנסת. לדעתם, מן הראוי שיהיה במקום אדם בעל סמכות שיוכל להכריע בכל שאלה ולמנוע מחלוקת בטרם תתפשט.

אולם ר' אברהם ידע להשיבם נאמנה: אילו הייתי מקבל משכורת תמורת תפקידי, משל אני חזן הקהילה או השוחט ובודק ויתר כלי הקודש המקבלים שכרם מקופת הקהילה - נחא. אלא שלא זו בלבד שאיני מקבל על כך מאומה, אדרבה, תפקיד זה יש בו חיובים כספיים עבורי, וכדי שאכן אוכל לעמוד בהם - עליכם לשמוח שאני עוסק לפרנסתי וכן יש בידי לתרום בעין יפה לכל צורכי העיר.

היו הכל מודים שדברי טעם בפיו של ר' אברהם, ראש הקהל האהוב של העיר. ואמנם היה ר' אברהם משתדל ככל יכולתו להיות

בשבתות בעירו, להתענג על עליית 'שישי' מכובדת ולפזר מממונו 'בעבור שייתן', לרדת לפני התיבה לתפילת המוספים ולכבד את השם בגרונו כיד השם הטובה עליו. ואף כי לא ימלט שמפעם לפעם היה עליו לנסוע לערים רחוקות, תמיד היה ר' אברהם משתדל לחזור מאותם מקומות עם סיפורים נאים ומשובבי לב.

מנהגו היה לערוך 'קידושא רבא' מפעם לפעם. אחר תפילת מוסף היה השמש מכריז בקול נעים כי ראש הקהל מזמין את 'העולם' לביתו נאווה, לקדש על היין ולטעום מעט 'פת הבאה בכיסנין' עם דגים מלוחים, פשטידות טובות וצלוחיות של 'חמין' שהצטמקו ויפה להם. משהיה הקהל מטיב את ליבו, היה ר' אברהם נעמד ומספר סיפור בטוב טעם ודעת, ומקשרו אל פרשת השבוע.

אף באותה שבת שעליה נסוב סיפורנו, נעמד ר' אברהם והחל מספר לשומעיו שהשימו אוזניהם כאפרכסת על מעשה מופלא שבדידיה הוה עובדא והדבר נודע לו בנסיעתו האחרונה ממש, וכה סיפר: היה זה ביום שישי כשהייתי בעיר פלוני המרוחקת מכאן פרסאות רבות. לאחר שהכנתי את עצמי לשבת כדבעי, בטבילה במקווה ובלבישת בגדי שיראין לכבוד שבת, ומשווידאיתי כי כל מלאכתי עשויה וצורכי השבת עשויים היטב באכסניה היהודית שבה שהייתי, פניתי ויצאתי אל בית הכנסת המקומי.

עוד זמן היה עד לתפילת מנחה, התיישבתי איפוא והתחלתי להעביר את הסדרה 'שנים מקרא ואחד תרגום' בנעימה. בית הכנסת טרם התמלא, אך היו אנשים נוספים שגם הם ישבו בבית הכנסת ועסקו בשלהם, זה אמר פרקי תהלים ורעהו עיין בספר חסידות, וכן על זה הדרך. במשך כל הזמן שישבתי ולמדתי יכולתי להרגיש כי מבטו של אחד הנוכחים נעוץ בי. תחילה אמרתי: שמא מקרה הוא, אולם המבטים לא חדלו גם במשך כל התפילה.

חשבתי לעצמי, המשיך ר' אברהם, שאיש זה שאינו חדל מלהביט בי אכן מוכר לי מתמול שלשום, אך לא הצלחתי להיזכר שאי פעם פגשתי בו. לא ידעתי מה עניין מצא בי האיש שמעולם לא ראיתיו ולא פגשתי, אך לא עלה ברעיוני כל תשובה לכך. המבטים הבלתי פוסקים, שנראו לי כאילו האיש בולש ועוקב אחריי, הטרידו אותי מאוד, ואולם לא היה בידי כיצד למנוע אותם.

עם סיום התפילה, כשכל קהל המתפללים איחל זה לזה ברכת 'שבת שלום ומבורך' ורבים גם באו לקדמני בברכת 'שלום עליכם' הגיע אלי יהודי זה שלא הפסיק להביט בי, נתן לי שלום במאור פנים ושאלני לאמור: האם אתה מכיר אותי? ר' אברהם נענע ראשו לשלילה. מעולם לא ראיתך ואיך אכיר אותך? בוודאי טועה אתה ומחליף אותי

באדם אחר. האיש לא הסכים לכך ואמר: ברור לי שאיני טועה, וראיה לדבר שידוע אני כי אתה ראש הקהל של קהילה פלונית. השתומם ר' אברהם מאוד ואמר: הלא כן הוא, אך מה אעשה שכל שאני מתאמץ לא עולה בידי להיזכר בכך.

שאלני האיש: האם זוכר אתה את אותה שבת בה התארח בעירכם הרה"ק רבי מרדכי מנדבורנה זיע"א? הנהנתי בראשי: בוודאי שזוכר אני, שבת מרוממת זו לא תמוש מזכרוני, אך מה עניינך לשבת זו? האם היית בפמליית הרבי? האם היית אחד מהאורחים שהגיעו לכבודה של אותה שבת? האיש חיך ואמר: לא ולא. אני הייתי הפחח של העיר... האם כעת תזהה אותי...

שליחו של הרה"ק רבי מרדכי מנדבורנה הופיע ביום מהימים על מפתן ביתו של ר' אברהם. לאחר שהתקבל בכבוד הראוי, פנה אל ראש הקהל ואמר: דע לך כי בדעתו של רבינו הקדוש לשבות את השבת הקרובה בעירכם. על כן נשלחתי לשאול אם תוכלו לפתוח את ביתכם ולהעמידו כאכסניה עבור הרבי ופמלייתו.

למשמע הדברים אורו פניו של ר' אברהם. לא בכל יום זוכה אדם שביתו יהפוך למשכן לצדיק יסוד עולם. זכות גדולה נפלה בחלקי, השיב בהתרגשות, וביתי וכל אשר בו נתונים לרשות רבינו. בעזרת ה' לא יחסר דבר מכל צורכי השבת.

מאותו רגע לבשה כל בני הבית אווירת חג מיוחדת. הכנות קדחתניות החלו בכל פינה. המטבח המה מרוב פעילות, הסעודות הוכנו ברוב פאר והדר לקראת עריכת השולחנות שבהם עתידים היו להשתתף רבים מבני העיר. ר' אברהם עצמו פיקח על כל פרט ופרט, דאג לכל צורכי האורחים והשתדל שהכל יהיה ערוך כראוי וכיאה לכבודו של הצדיק.

בשעה מוקדמת מן הרגיל הגיעה פמליית הרבי אל העיר. ר' אברהם, יחד עם חשובי הקהל ונכבדי העיר, יצאו לקדם את פני הרבי בכבוד גדול. קהל רב נאסף ברחובות, והתרגשות מיוחדת הורגשה באוויר, שכן ביקורו של הרבי היה מאורע נדיר ובלתי מצוי.

זמן קצר לאחר שהגיע הרבי לביתו של ר' אברהם, נערכה סעודת 'טועמיה' מכובדת עבור האורחים הרבים. השולחנות היו ערוכים בטוב טעם, וכל הנאספים הסבו יחד בשמחה וביראת כבוד. משהשיבו את נפשם ופסק מעט ההמון מלרעש, פנה הרבי אל מארחו ואמר בנועם: ודאי ידוע לך כי מנהגי להרבות בנרות לכבוד שבת קודש. על כן אבקש ממך לדאוג שלא יחסר לנו אור לכבוד היום הקדוש.

חיוך של סיפוק עלה על פניו של ר' אברהם. בוודאי ידוע לי הדבר, השיב, ולכן כבר הכינותי

הרבה ואמר לו: הבה ואספר לך את כל אשר אירע באותו ערב שבת כשבאת אלי עם בקשתו של הרבי להתקנת כלי הברזל עבור הנרות. ברגע הראשון הסיתיני יצרי הרע להשליך אותך מביתי יחד עם 'מתנת יד' הגונה, וכי מה לי ולבקשותיו של רבי שאיני מכירו, המבקש כלי עבור נרות לשבת קודש, שאותה איני שומר זה עידן ועידנים.

אלא שלפתע עלה בקרבי ונשמע באוזניי קול פנימי וטמיר, היה זה קולו של הרבי עצמו שאמר לי: עשה למעני עבודה זו, אל נא תדחה זאת על הסף, כי מובטח לך שלא תתחרט. זו הזדמנות טובה עבורך להתחבר אל קדושת השבת ואל קדושת הצדיקים. עשה את הכלי עבור הרבי המבקש להדליק בזה את נרות השבת.

ככל שהתקדמתי עם עשיית הכלי כך הרגשתי בעצמי תחושה עזה ובלתי מוסברת להיפגש עם אותו רבי שבשבילי אני מכין את הכלי. כשהגשתי לרבי את הכלי, הרגשתי ששכבות של זוהמה ולכלוך יורדות מנשמתי. וכששמעתי את הרבי מברך אותי ברגש שאזכה לחזור בתשובה שלמה, הבנתי את אשר לפני: כבר במוצאי שבת עזבתי את ביתי ונסעתי לעיר רחוקה, היא העיר שבה אנחנו כעת נפגשים, שם פתחתי דף חדש בחיי.

בהשגחה פרטית חזרנו ונפגשנו שוב באותם רגעים שבהם הכל אירע: ברגעים הסמוכים לשבת קודש, ברגעים שבהם הכנתי לרבי את כלי הנרות לכבוד שבת, והרבי בתמורה האיר לי את נשמתי והראה לי את דרך התשובה.

על הפסוק (דברים ד'): **'בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקולי'**, כתב הרה"ק מדזיקוב זיע"א בספרו 'עטרת ישועה': 'אחרית הימים' רומז על אחרית השנה, כי ימים הוא שנה, והיינו, אם יהיה לך עת צרה באחרית השנה, אז על ידי כוח השבת יהיו נמתקין כל הדינים, כטעם 'שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבוא' (שבת יב). זהו 'ושבת' אתון 'שבת', היינו, על ידי כוח השבת 'לא ירפך ולא ישיחיתך', כי על ידי כוח השבת מבטלין כל הדינים וגבורות ונמשכים חיים ארוכים לכל זרע ישראל אמן.

ויש להוסיף ולומר ש'אחרית הימים' היא יום שבת קודש, היום השביעי והאחרון לאחר ששת ימי המעשה, ובא הכתוב להודיענו 'ושבת' - שאם צר לו לאדם ומצאוהו כל הדברים האלה, הרי שבכוח השבת עצמה יכול האדם להינצל מהם, לשוב בתשובה שלמה ולשמוע בקול השי"ת, עד שמאליהם יתבטלו כל המניעות, כפי לשון הזוהר הקדוש (הנאמר בסדר כנוונא בליל שבת): **'כד עיל שבתא איהי אַתְּיַחַדַּת וְאַתְּפַרְשַׁת מִסְטָרָא אֲחֵרָא. וְכָל דִּינִין מִתְעַבְרִין מִנָּה וְאִיהִי אֲשַׁתְּאֲרַת בִּיחּוּדָא דְנִהְיִרָא קַדִּישָׁא. וְאַתְּעַרְתָּ בְּכַמָּה עֶטְרִין לְגַבִּי מְלָכָא קַדִּישָׁא. וְכָל שְׁלוֹטָנֵי רִגְזִין וְמִאֲרִין דְּדִינָא קְלָהוּ עֲרִקִין וְאַתְּעַבְרוּ מִנָּה'**.

והוא הכיר היטב את מעמדו הרם של ר' אברהם. אך פליאתו גברה שבעתיים כאשר שמע את מטרת הביקור. ראש הקהל מבקש ממנו, בשם רבי שאינו מכיר כלל, להכין בדחיפות מתקן ענק עבור מאות נרות.

להפתעתו הגמורה של ר' אברהם, לא רק שהפחח לא דחה את הבקשה, אלא קיבל אותה בסבר פנים יפות. הוא אף הציע לו להמתין בביתו בשעה שייגש למלאכה.

ואכן, לאחר זמן לא רב עמד הכלי מוכן. היה זה מתקן גדול ומרשים, עשוי במלאכת מחשבת, ויכול היה להכיל מאות רבות של נרות.

כשעמד ר' אברהם לקחת את הכלי ולמהר עמו אל בית הרבי, אמר לו הפחח לפתע: אם אין בכך טרחה, הייתי רוצה להביא את הכלי בעצמי אל אותו רבי.

הבקשה הפתיעה את ר' אברהם, אך הוא נענה לה ברצון.

מחזה יוצא דופן נראה אז ברחובות העיר. מצד אחד צעד ראש הקהל המכובד, לבוש בגדי שבת נאים. לצדו פסע הפחח, שידי עזב ניכרו בסימני מלאכתו ובגדיו היו פשוטים ומוכתמים. ושניהם יחד נשאו את מתקן הברזל הגדול לעבר ביתו של הצדיק.

השמש כבר נטתה למערב, ועת כניסת השבת התקרבה במהירות. כאשר נכנסו השניים אל הבית, נותר זמן מועט בלבד עד להדלקת הנרות.

הפחח הניח את הכלי לפני הרבי. הרה"ק מנדבורנה הביט במעשה ידיו בהנאה מרובה ושיבח אותו על מלאכתו הנאה והמדויקת. דברי השבח חדרו עמוק אל לבו של האיש.

לאחר מכן הוציא הרבי את צרור מעותיו וביקש לשלם לו על עבודתו. אולם הפחח נסוג לאחור ואמר בהתרגשות: איני רוצה כל שכר. את הכלי הזה אני נותן במתנה לרבי.

דממה קלה השתררה בחדר. הרה"ק מנדבורנה נשא אליו מבט עמוק, מבט שחדר אל נבכי נשמתו, ואמר ברוך ובאהבה: בני יקירי, מברך אני אותך מעומק לבי יהי רצון מלפני אבינו שבשמים שתזכה לשוב אליו בתשובה שלמה.

ובאותה עיירה רחוקה עמד האיש ואמר לר' אברהם: אני הוא אותו פחח שהכנתי לבקשתך את הכלי עבור הרבי. ר' אברהם היה מופתע לגמרי ואמר: אכן זכור לי שמיד לאחר אותה שבת עזב הפחח את העיירה ונעלם כאילו בלעה אותו האדמה. ואולם, הרבה יותר משהתפלגנו בשעתו על היעלמותו, מתפלא אני כעת למראה החדש שלך: כיצד הפכת מאיש גס ומגושם, אדם שעבר ושנה וכל העבירות נדמות לו כהיתר, לאדם עדין ובעל הדרת פנים, עם זקן ופאות, שומר תורה ומצוות על כל פרטיה ודקדוקיה? הפחח לשעבר לא הניח לר' אברהם לתמוה

כמות גדולה של נרות עבור הרבי.

מיד קם ממקומו, נכנס לחדר סמוך וחזר כשזרועותיו עמוסות חבילות נרות. הוא הניח לפני הרבי מתוך תחושת שמחה, אולם הרה"ק מנדבורנה הביט בנרות ושאל בפשטות:

האם אלו כל הנרות שברשותך?

השאלה הפתיעה את ר' אברהם. לרגע לא ידע מה להשיב, אך מיד אמר: לא, רבי. במחסני שמורים עוד נרות רבים.

אם כן, אמר הרבי, לך והבא גם אותם.

רץ ר' אברהם אל מחסניו וחזר כשהוא נושא קופסאות גדולות מלאות בנרות. אך גם עתה לא נראה היה שהרבי מסתפק בכך. פעם אחר פעם עודדו לחפש נרות נוספים.

עד מהרה מצא עצמו ראש הקהל עובר מבית לבית ומחזר על פתחי שכניו ומכריו. הוא ביקש מכל מי שיכול לתרום נרות לכבוד השבת של הצדיק. אנשי העיר נענו בשמחה, וכל אחד נתן כפי יכולתו. זמן קצר לאחר מכן שב ר' אברהם אל הבית כשהוא מלווה בערמות ענק של נרות. הפעם אורו פניו של הרבי. יפה מאוד, אמר בשביעות רצון, עתה יש בידינו נרות למכביר. אולם כעת זקוקים אנו לכלים שבהם נוכל להעמידם.

מיד החל ר' אברהם לרוקן את ארונות ביתו. פמוטים, מנורות וכלי תאורה מכל הסוגים הוצאו בזה אחר זה. היו מהם מסכף, מנחושת וממתכות אחרות; גדולים וקטנים, פשוטים ומהודרים. אך ככל שהצטברו הכלים, התברר שאין בהם די להכיל את ריבוי הנרות.

עמד ר' אברהם נבוך ואמר: רבי, אלו כל הפמוטים והמנורות שברשותי, ואף על פי כן אינם מספיקים.

שאל אותו הרבי: וכי אין בעירכם בעל מלאכה היכול להכין כלי גדול במהירות?

חשב ר' אברהם לרגע והשיב: יש בעיר פחח מומחה, בעל ידיים טובות וזריזות גדולה במלאכתו. אלא שלצערנו הרב התרחק מאוד מדרכי ישראל. כל ימיו בין הגויים עברו עליו, עד שנעשה רחוק מכל דבר שבקדושה ואף שונא ישראל רחמנא ליצלן. גם אם יסכים לבקשה כזו, דבר שאיני בטוח בו כלל, איני יודע אם ראוי להפקיד בידו מלאכה קדושה שכזו.

אולם הרה"ק מנדבורנה לא קיבל את הדברים.

גש אליו מיד, אמר בהחלטיות, ובקש ממנו להכין כלי גדול שיוכל להכיל את כל הנרות. ר' אברהם לא שאל שאלות ולא הרבה אחר דברי רבו. הוא מיהר אל ביתו של הפחח, כשהוא תוהה בלבו כיצד יקבל האיש בקשה מוזרה שכזו.

כאשר נפתחה הדלת, נדהם הפחח לראות מולו את ראש הקהל בכבודו ובעצמו. אמנם כבר שנים רבות התרחק מן הציבור, אך עדיין נותרו בלבו שרידים של כבוד לגירסא דינקותא,

מוליך יקירן וחידושים נפלאים מהקט
מדברות קדשו ותורתו של
רבי דוד חי אביהצדא שליט"א

מִדְּרָשׁ חֲזוֹן

חֲדָתָא דְאִוְרֵייתָא יסוד חדש ונפלא על הפרשה

לימוד התורה ללא הפסק בכל גיל

צימאון תמידי ללימוד התורה

כך היא דרכה של תורתנו הקדושה שיש בה הכל, וכמה שיש בה שובע ותענוג מכל דבר תורה, עדיין יש בה גם תאוה ללמוד עוד במשך כל החיים, כאשר האריך לבאר בעל ההפלאה ע"ה (פתיחה למסכת כתובות אות יב) שבתורה יש הרגשת שובע כמו שאמר הנביא (ישעיה נה ב-ג) 'למה תשקלו כסף בלוא לחם ויגיעכם בלוא לשבעה, שמעו שמעו אלי ואכלו טוב ותתענג בדשן נפשכם. הטו אזנכם ולכו אלי שמעו ותחי נפשכם', הכתוב ממדבר בדברי תורה וכפי שפירושו במדרש (ויק"ר ל א) למה אתם שוקלים כסף לבני עשו בלא לחם, על שלא שבעתם מלחמה של תורה, 'ויגיעכם בלא לשבעה' למה אתם יגיעים ואומות העולם שבעים, 'בלא לשבעה', על שלא שבעתם מיינה של תורה דכתיב (משלי ט ה) 'ושתו בין מסכתי'. עוד אמרו חז"ל (ברכות יד.) כל המשביע עצמו מדברי תורה ולן, אין מבשרין אותו בשורות רעות, שנאמר (משלי יט כג) 'ושבע ילין בל יפקד רע'. מכל אלו מוכח שבתורה יש בה שובע.

התורה היא הדבר היחיד שיש בו הרגשת שובע והרגשת תענוג כאחד

והנה, במידת בשר ודם יתהפכו העניינים ויתנגדו זה לזה, יש שביעה אך בלא עונג, ויש עונג בלא שובע, כגון אם הגיע באכילתו לשובע, קץ מלאכול עוד דכתיב (שם כז ז) 'נופת ונפש שבעה תבוס', ומאידך בממון נאמר (קהלת ה ט) 'אוהב כסף לא ישבע כסף', ואמרו (קה"ר א יג) 'יש לו מנה רוצה מאתיים', שכמה שיהיה לו, ירצה וישתוקק ליותר, ואין בו שובע לעולם.

אבל התורה היא הדבר היחיד שיש בו גם הרגשת שובע, אך יחד עם זאת יש בה תשוקה לעוד, בבחינת 'יש לו מנה רוצה מאתיים'. שבמידת הקב"ה אמרו 'כלי מלא מחזיק', ועל כך אמרו חז"ל (אבות פ"ה מ"ב) 'ומינה לא תזוע שאין לך מידה טובה הימנה, שיותר שירבה לימודו וישבע מאוד, יותר יערב ויתענג בה תענוג נפלא. וזהו 'כולם ישבעו ויתענגו', שלאחר השביעה יתענג בה ולא יזוע ממנו ואין מידה טובה מזה. ועל כך אמר דוד המלך (תהלים קיט צו) 'לכל תכלה ראיתי קץ', לכל דבר שבעולם יש לו קץ ושובע, אך 'רחבה מצוותיך מאד', רחבה ללא קץ וגבול שרוצה עוד ועוד אף שמרגיש בה שובע.

לן רבי עקיבא והביא לנו ראייה מהמקרא. וכדבר הזה קשה בדברי הרמב"ם, לשם מה חידש לו שחיוב עסק התורה הוא עד יום מותו, מה שונה מכל מצוות התורה, שחייב בהם כל ימי חייו.

גם בזקנותו יתייגע בש"ס ופוסקים ולא יסתפק בדברים קלים

אלא חידוש גדול בא ללמדנו רבי עקיבא, 'למד תורה בילדותו' אותה תורה שלמד בילדותו ש"ס ופוסקים, ילמד גם בזקנותו, ולא יסתפק בסתם לימוד של זקנים דברים קלים וכיוצא. וכן יש לפרש ברמב"ם שבא לחדש לנו כי עד יום מותו יש לו אותו חיוב ללמוד תורה כמו בנערותו, שיתייגע בש"ס ובפוסקים ולא יסתפק בדברים קלים.

וּפֶן יִסְוּרוּ מִלְכָּבֶךְ כָּל יְמֵי חַיָּיָה וְהוֹדַעְתָּם לְבִנְיָה וְלִבְנֵי בְנֵיָה (ד ט). כתב הרמב"ם (ת"ת פ"א ה"י): עד אימתי חייב ללמוד תורה, עד יום מותו שנאמר וּפֶן יִסְוּרוּ מִלְכָּבֶךְ כָּל יְמֵי חַיָּיָה, וכל זמן שלא יעסוק בלימוד הוא שוכח. הקשה הרב יהודה צדקה ע"ה בספרו קול יהודה (יבמות סב:) על דברי הגמרא שם, 'רבי עקיבא אומר למד תורה בילדותו ילמד תורה בזקנותו, היו לו תלמידים בילדותו היו לו תלמידים בזקנותו, שנאמר (קהלת יא ו) 'בבוקר זרע את זרעך ולערב אל תנח ידך'. וכמו כן קשה על דברי הרמב"ם, בשלמא תלמידים הוי חידוש, אף על פי שהוא זקן ואין לו כח, ישתלל שיהיו לו תלמידים גם בזקנותו. אבל 'למד תורה בילדותו ילמד תורה בזקנותו', מה חידוש יש בכך, הלא מצות תלמוד תורה כל ימי חייו ומה קא משמע

מִדְּרָשׁ דְּפִלְיָא

הקירבה העצומה שבתפילה

כִּי מִי גוֹי גָּדוֹל אֲשֶׁר לֹא אֱלֹקִים קְרִיבִים אֵלָיו פֶּה אֱלֹקִינוּ בְּכָל קְרָאָנוּ אֵלָיו (ד ט). דברים מאירים כספירים חוזים אנחנו בפסוק זה, שבירושלמי (ברכות פ"ט ה"א) אמרו ששאלו תלמידיו של ר' שמלאי את רבם בטעם הנאמר בפסוק זה אֱלֹקִים קְרִיבִים בלשון רבים הנראה חלילה כשתי רשויות, וביאר להם כי קרובים האמור כאן בלשון רבים שהקב"ה קרוב בכל מיני התקרבות. שכן עבודה זרה נראית קרובה אך רחוקה היא כי סוף דבר אלוהו עמו והוא צועק עד שימות ולא ישמע ולא יושיע מצרתו. אבל הקב"ה נראה רחוק ואין קרוב ממנו, דאמר לוי, מהארץ עד לרקיע מהלך חמש מאות שנה ומרקיע לרקיע מהלך ת"ק שנה ועביו של רקיע ת"ק שנה, וכן לכל רקיע ורקיע.

ראה כמה הוא גבוה מעולמו ואדם נכנס לבית הכנסת ועומד אחורי העמוד ומתפלל בלחישת והקב"ה מאזין את תפילתו, שנאמר (שמואל א' א יג) 'והנה היא מדברת על ליבה רק שפתיה נעות וקולה לא ישמע' והאזין הקדוש ברוך הוא את תפילתה. וכן כל בריותיו שנאמר (תהלים קב א) 'תפילה לעני כי יעטוף' כאדם המשיח באוזן חבריו והוא שומע. וכי יש לך אלוה קרוב מזה שהוא קרוב לבריותיו כפה לאוזן.

הקירבה תלויה במידת ההתקרבות בתפילה

בעומק דברי חכמים ביאר התורת חיים (סנהדרין לח:), שלפי שיש כמה מיני קירבה, יש מצד התולדה כאב ואם, יש מצד החתנות, ויש מצד החיוב כמלך על עבדיו וכרועה על הצאן. והוא יתברך קרוב לנו בכל מיני קרובה. אך יסוד מוסד הוא המוטל על האדם, שכל הקירבה הגדולה תלויה באדם עצמו, כפי שקורא האדם אליו כך יענה אותו הבורא. ועל זה אמר הכתוב בְּכָל קְרָאָנוּ אֵלָיו שהכל תלוי בקריאתנו אליו, וכפי קירבתנו אליו כך יתקרב אלינו הבורא יתברך כביכול.

ברזא דאח"ד רמזים נפלאים על סדר הפרשה

מתפילתו של משה רבינו ע"ה יש ללמוד לתפילת כל איש מישראל

וְאַתְּחַנֵּן אֶל ה' בַּעַת הַהוּא לֵאמֹר. ה' אֱלֹקִים אֱמָה הַחֲלוּת לְהִרְאוֹת אֶת עֲבָדֶךָ אֶת גְּדֻלָּתְךָ וְאֶת יָדְךָ הַחֲזָקָה אֲשֶׁר מִי אֵל בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה כְּמַעֲשֵׂיךָ וְכַגְבוּרָתְךָ. אֶעֱבֹרָה נָא וְאֶרְאֶה אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן הִהָר הַטּוֹב הַזֶּה וְהַלְבֵּנִי. וְיִתְעַבֵּר ה' בִּי לְמַעַנְכֶם וְלֹא שָׁמַע אֵלַי וַיֹּאמֶר ה' אֵלַי רַב לָךְ אֵל תּוֹסֵף דִּבֵּר אֵלַי עוֹד בְּדִבְרֵי הַזֶּה (ג כג-כד).

בגמרא (ע"ז ז:) מובא דרשתו של ר' שמלאי: לעולם יסדר אדם שבחו של מקום ואחר כך יתפלל, מנלן, ממשה רבינו, דכתיב ה' אלקים אתה החילות להראות את עבדך וגו', וכתיב בתריה אעברה נא ואראה את הארץ הטובה. כן במדרש (דב"ר ב א) מבאר תחילת הפרשה בעניין הלכות תפילה ועשרה לשונות של תפילה, כיון שכך בספרי צדיקים התבארו כמה מדרכי התפילה לפני הבורא שיש לנו ללמוד מתפילה זו של משה רבינו ע"ה.

התפילה לבורא עולם מכל יהודי בכל מצב ובכל זמן

הרה"ק רבי נפתלי מרופשיץ ע"ה בספרו **זרע קודש** (ד"ה ואתחנן הב'): **וְאַתְּחַנֵּן אֶל ה' בַּעַת הַהוּא לֵאמֹר**, שלא אמר באיזה עת דיבר שעליה אמר **בעת ההיא**, ללמדנו שבכל עת ועת יתפלל האדם לפי העת ההיא שנמצא עומד בה, יהיה העת איזה עת שרק יהיה, עכ"ל. ותמיד בכל עת ובכל שעה יכול כל יהודי להתפלל לבוראו גם אם אין זה הזמן שמרגיש קרבה והתעוררות בעבודתו, וגם אם אין מוחו פנוי מכל וכל.

עובד ה' אין לו להמתין

להתעוררות עליונה ורוח ממרום

כענין זה מובא בשם **המגיד מקוזניץ ע"ה** (ראה באר משה ויחי ד"ה נפתלי) לבאר הפסוק (קהלת יא ד) **'שומר רוח לא יזרע, ורואה בעבים לא יקצור'**, כלומר השומר ומחכה עד שיערה עליו רוח ממרום והתעוררות העליון להתפלל ולעבוד יתברך שמו, איש כזה לא יזרע זריעה בעבודת השם לעולם, ואילו 'רואה בעבים' היינו מי שרואה להתפלל ולעבוד את השם אף כשהוא נמצא בעביות וכאילו עב הענין

סך בעדו שאין מוחו בהיר כל כך, ואף על פי כן מתחזק ועובד עבודתו, 'לא יקצור', זה האיש לא יקצר לעולם בעבודתו הבורא ברוך הוא.

ה' יתברך שומע תפילת כל פה - אף מיהודי הפשוט ביותר

כדבר הזה ממש נמצא גם בבחינת נפש, שאין איש מבני ישראל שאינו מסוגל להתפלל ולעבוד את השם יתברך, ובכל מדרגה שהוא - הקב"ה שומע בקשותיו, כמו שאומרים בתפילת שמונה עשרה 'כי אתה שומע תפילת כל פה עמך ישראל ברחמים', שאף אם התפילה היתה בבחינת 'פה', דהיינו מן השפה ולחוץ ובלי כוונה, אף על פי כן הוא יתברך שומע ומקבל צעקתו. וכך מפורש בתורה הקדושה אצל ישמעאל (בראשית כא יז) **'כי שמע אלקים אל קול הנער באשר הוא שם'**, ובגמרא (ר"ה טז:) פירשו שהאדם נידון לפי מעשיו באותה שעה ולא לפי מה שהוא עתיד לעשות. וממילא ידע כל אדם ויחזק בליבו אמונה זאת, וכפי שאמר הרה"ק רבי **לוי יצחק מברדיטשוב ע"ה בקדושת לוי** (ויחי ד"ה יהודה אתה) שיש לו לאדם להתחזק באמונה זו, שעל אף שהקדוש ברוך הוא נקרא 'הגדול, הגבור, והנורא', ו'לו דומיה תהילה' (עפ"י תהלים סה ב), אף על פי כן יקר בעיניו דבריהם של עמו ישראל ומגיע מהם תענוג לבורא יתברך, אפילו ממי שהוא חס ושלוש בדיוטא תחתונה, ובוודאי אין הקדוש ברוך הוא מואס חס ושלוש בשום תפילת עמו ישראל.

תפילה לישועת השכינה

עוד למדו מכאן צדיקים כי עיקר תפילת האדם תהיה לבקש רחמים על השכינה הקדושה שתתעלה ממקום גלותה בתחתונים, וכמו שנרמז בדבר המשנה (אבות פ"ב מ"א) **'וכשאתה מתפלל אל תעש תפלתך קבע אלא רחמים ותחנונים לפני המקום ברוך הוא'**, ופירש **המגיד ממעזריטש ע"ה**, שכאשר נכון ליבך להתפלל, 'אל תעש תפלתך קבע' לשאול עבור צרכיך הגשמיים, כי זהו כלל גדול אשר עיקר עבודת האדם היא התפילה שבלב, ולא תקנוה אנשי

כנסת הגדולה לצורך רפואה ופרנסה ומפלת שונאים בלבד, כי אם הכל לצורך גבוה תיקוני עולמות כידוע למביני מדע [כי תפילה הוא צורך גבוה, שידע האדם מחסרונו שהוא נמשך מחסרון של מעלה, ויתפלל שימולא החסרון שם למעלה בשכינה, כי צדיקאי אינון שלוחי דמטרוניתא, וממילא ימולא החסרון שלו גם כן, רק שלא יכוין לתועלת עצמו רק לתועלת השכינה (צפנת פענח בשלח בשם הבעל שם טוב). ותהיה עיקר תפילתו 'רחמים ותחנונים לפני המקום', עבור השכינה שהיא מקומו של עולם, לאוקמא שכינתא מעפרא, וזהו עיקר עבודה שבלב להרבות תפילה ותחנונים לצורך גבוה [ואם כל עצמו של אדם ומגמתו בהשפך שיחו לפניו יתברך רק למלאות די חסרונו, אינו פועל כלום, והשכינה כביכול היא בסוד אלמת ואין לה דבורים במה להתפאר (אור המאיר שמות ד"ה בפסוק ותתצב)].

ויש לרמז הדבר במה שנאמר למשה רבינו ע"ה **אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה**, כי משה רבינו ע"ה התפלל תקט"ז תפלות כמו שאמרו במדרש (דב"ר יא י): ומנין שהתפלל משה באותו הפרק חמש מאות וחמשה עשר פעמים, שנאמר **'וְאַתְּחַנֵּן אֶל ה' בַּעַת הַהוּא לֵאמֹר, וְאַתְּחַנֵּן בְּגִמְטְרִיא הַכִּי הוּא. וְנֹאמַר לוֹ לְבַל יוֹסֵף לְהַתְּפַלל תְּפִלָּה אַחַת נּוֹסֶפֶת [שֶׁאִילוֹ הַתְּפַלֵּל מִשֶּׁה עוֹד תְּפִלָּה אַחַת שֶׁהֵם תְּקִי"ו, וְעוֹלָה ו' פַּעֲמִים כִּמְנִין אֱלֹקִים, הִיא מִמֶּתִּיק בִּזָּה ו' בְּתֵי דִינִין -קֶצֶף אֵף וְחִימָה וּמִשְׁחִית וּמִשְׁבֵּר וּמַכְלָה] הַאֲמוּרִין בִּפְרָק בְּמָה בְּהִמָּה (שבת נה). וְהִיא נִעְנָה בְּתַפְלָתוֹ, לִכְךָ אִמַּר לוֹ 'אַל תּוֹסֵף דְּבַר', וְרַמְזוֹ יֵשׁ בְּדָבָר לְבַל יִתְּפַלֵּל תְּקִט"ז תְּפִלּוֹת כִּמְנִין 'מַעוֹת', פֶּן יִתְּגַרֵּה בּוֹ יִצֵּר הָרַע שֶׁלֹּא תִהְיֶה תְּפִלָּתוֹ לְשֵׁם שָׁמַיִם בְּתַכְלִית, וְעַל כֵּן אִמַּר לוֹ שֶׁלֹּא יוֹסִיף פֶּן תִּהְיֶה תְּפִלָּתוֹ עַל מִמּוֹן וּמַעוֹת גִּשְׁמִיִּים, אֵלָּא יוֹסִיף לְבַקֵּשׁ תָּמִיד עַל תִּיקוֹן הַשְּׁכִינָה כִּי זֶהוּ עִיקַר הַתְּפִלָּה הַרְצוּיָה בְּמִרוֹם. וְשֶׁמָּא אִם יוֹסִיף לְהַתְּפַלֵּל יִבּוֹא לְבַקֵּשׁ גַּם עַל עֲנִיֵּי גִשְׁמִיּוֹת, וּלְפִיכָךְ מוֹטֵב שֶׁלֹּא יוֹסִיף עוֹד לְהַתְּפַלֵּל.**

מילין וקידין

פרקי הדרכה ועבודה ה'

על סדר פרקי אבות

הלומד מכל אדם

הנהגה ישרה או מידה טובה באדם אפילו מעם הארץ או מרשע, יתן בדעתו מנהג זה וילמדנו ממנו, וזהו 'איזה חכם הלומד מכל אדם' איזה מידה טובה והנהגה ישרה בעבודת הבורא יתברך.

כיצד ללמוד מאדם שאין אפילו מידה טובה אחת

אך עדיין קשה, לו יצויר שרואה אדם רע מעללים אשר לא רק שאין בו ריח של תורה, אלא אפילו מידה אחת הגונה אין בו, כיצד יתכן לומר שגם ממנו יש ללמוד כאמרו 'הלומד מכל אדם'. על זה אמר הרה"ק רבי יצחק מווארקא ע"ה בספר בית יצחק (אבות ד"ה איזה), 'הלומד מכל אדם', היינו אפילו מאדם מגונה ילמד מה מגונים מעשיו, ועד כמה רע להיות אדם מגונה.

מה חכמה יש באם כך היא הדרך הנכונה

מעתה תבואר אל נכון קושיא אחרת שהקשו במשנה, כיון שנאמר 'מכל מלמד השכלתי' מה חכמה יש במי שנוהג כך, הלא זוהי הדרך הנכונה ללמוד מכל אדם ולא נדרש לכך חכמה מיוחדת. אך על פי האמור, שיש להעמיק וללמוד מכל אחד את הדבר הטוב שיש לו ללמד, אם זה דבר תורה, או אפילו מידה טובה והליכות חיים, ואפילו ללמוד מאדם מגונה כיצד לא להתנהג, שבביל כזה דבר צריך אכן חכמה מיוחדת.

הלומד מכל אדם - סגולה להינצל מקנאת איש מרעהו

והאמת שלא רק חכמה למדנו מכאן כי אם גם סגולה נפלאה להתגבר על מידת הקנאה שכידוע גרועה היא ביותר, ומחובתו של האדם להשתדל שלא יבואו בני אדם להתקנא בו, וכן היתה תפילתו של רבי אליעזר שלא תעלה קנאתו על לב אדם (ירושלמי ברכות פ"ד ה"ב). והעצה לכך שישתדל ללמוד מכל אדם, וכמאמר המשנה 'איזה חכם הלומד מכל אדם', ועל ידי שיהיה בבחינת תלמיד של כל אדם ממילא לא יהיו מתקנאים בו, שכן בכולם אדם מתקנא חוץ מבנו ותלמידו (סנהדרין קה:), וכיון שיהיה כתלמיד לכל אדם ממילא לא יהיו מתקנאים בו.

משל למה הדבר דומה, לאגרת שנשלחה מאת המלך לשר חשוב, והובא לבית השר על ידי נער נבזה וקרוע בגדים, שבודאי יקבל השר את האגרת ממנו בשמחה, כי מה לו להשליח הנבזה, הלא דבר המלך הוא. ולהבדיל, כן הוא אצל התורה הקדושה, כי החכם היודע שהחכמה ניתנת מאת ה' יתברך וכל דבר שיודע נשלח אליו ממרומים, וכך נגזר עליו טרם הולדו, הרי הוא לומד מכל אדם אף מהקטן.

פירוש ולא זכיתי שתאמר וכו' עד שדרשה בן זומא

על פי זה יתבאר דברי רבי אלעזר בן עזריה שאמר (ברכות יב:), הרי אני כבן שבעים שנה ולא זכיתי שתאמר 'ציאת מצרים בלילות עד שדרשה בן זומא וכו', שיש להבין מדוע שמעו בקול בן זומא ולא לרבי אלעזר בן עזריה. ותירץ בנחלת עזריאל בדרך צחות, שהרי ידוע שבאותו יום שמינו את רבי אלעזר בן עזריה לנשיא היה רק בן שמונה עשרה שנה, וכדי שיהיו דבריו מקובלים ולא יבזוהו נעשה לו נס מן השמים שהלבינו שערותיו והיה נראה כאיש זקן, ולכן אמר רבי אלעזר בן עזריה 'הרי אני כבן שבעים שנה' ומכל מקום עדיין 'לא זכיתי' וכו', יען כי כולם ידעו את האמת שאני רך בשנים, ולא שמעו לדברי עד שדרשה בן זומא 'איזה חכם הלומד מכל אדם', אפילו מקטן ושפל, ואז שמעו ממני וקבלו דברי.

מה יש ללמוד מאדם פחות

אמנם כל זה נכון כאשר מלמד דברי תורה, אז מובן מה יש ללמוד מכל אדם אפילו פשוט ואפילו פחות במעשיו, אך כשאין לו מה ללמד, כיצד ניתן להיות חכם הלומד מכל אדם. אך נבאר זאת באמצעות הדקדוק שדקדק הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב ע"ה, מדוע לא אמר 'הלומד מכל מלמד' כלשון הכתוב 'מכל מלמד'. ותירץ, כי התנא בא להוסיף כי לא תורה בלבד יש ללמוד ממלמדיו, אלא אפילו שאר מידות והנהגות טובות, דהיינו איזה

איזהו חכם הלומד מכל אדם (פ"ד, משנה א). עניין החכמה שנזכרה במי שלומד מכל אדם יש להבין, מה חכמה נדרש לאדם כדי ללמוד מכל אדם. בפשטות זוהי דרך החכם ללמוד מכל אדם, ולכך מצינו בדרכי החכמה גודל עניינם של חברים טובים, כמאמר החכם המובא במבחר הפנינים (כ י) 'אמרו לחכם את מי תאהב יותר אחיך או חברך, אמר, איני אוהב אחי עד שיהיה חברי', ועוד אמר החכם 'תמהני מי שיקנה עבדים בממונו ולא יקנה חברים במתק לשונו'. אמור מעתה, עבודה גדולה יש כאן, ובמהותה נחזה במה שביארו המפרשים בכמה דרכים ואופנים. וכיון שמעלת החכמה גדולה למאד, מצאנו מים חיים בכל מיני פירושים ואופנים שונים לפרש ולהעמיס בדברי התנא 'הלומד מכל אדם', ואלו ואלו דברי אלהים חיים אשר ניתנו מרועה אחד.

הלימוד מכל אדם הוא הסיבה שנקרא תלמיד חכם

הרה"ק רבי שמחה בונם מפשיסחא ע"ה הסביר את הטעם שנקרא הלומד תורה בכל מקום 'תלמיד חכם', ולכאורה, אם מדובר במלמד תורה לאחרים האם לא יקרא 'תלמיד חכם' אלא חכם. אך על פי משנתנו 'איזהו חכם הלומד מכל אדם' שכל מעלת החכם הוא שלומד מכל אדם, אם כן החכם הוא תמיד בבחינת 'תלמיד', שמכל מה שרואה וכן מכל אדם שרק יהיה לומד הוא מה ששייך ללמוד ממנו, ולכן נקרא 'תלמיד חכם'.

הלומד מכל אדם אף הפחות

האלישיך הקדוש (ויקרא כא ט ד"ה בן זומא) מפרש, כי בא להורות לנו מי יחשב לחכם, שהוא רק הלומד ושומע דברי תורה מכל אדם אפילו משפל וקטן, ומביא התנא ראייה מדוד המלך ע"ה שאמר 'מכל מלמדי השכלתי' בלי להביט כלל על האיש מי הוא. ונותן טעם לדבריו 'כי עדותיך שיחה לי', שבשלמא אם הוא מלמד חידושים מעצמו אז הייתי צריך לדעת מי הוא זה אשר אשמע דבריו, אך הוא שח בדברי תורה שנקראת 'עדות ה' נאמנה' (תהלים יט ח) והיא קדומה אלפים שנה, אם כן החכמה אינה שלו אלא ניתנה לו ממרומים.

יצא לאור ע"י מכון אור לישרים
© כל הזכויות שמורות
אין להעתיק או להפיץ ללא אישור
מפרש בכתב ממכון אור לישרים

אוצר ספרי החסידות המבוארים

לזכות עופר פנחס בן צילה שיחי' · קרן בת רונית שתחי' טל
 אדמונד שיחי' בן איזה · רונית בת ינינה יעל · בנימין בן אסתר כל יוצאי חלציהם שיחי'
 להצלחה רבה ומופלגה בכל מעשה ידיהם, ולאריכות ימים ושנים טובות מתוך בריאות ונחת
 לעילוי נשמת צילה בת דורה צביה ומאיר ע"ה ·

ל להצטרפות חייג עכשיו: 1800-22-55-66 והגליון בדרך אליך

You can now subscribe and get journal delivered to your door.
 Call 718-407-2479 or email otzarpninei@gmail.com